

ผลการวิเคราะห์คำนามประสมชนิดนาม-นามในศิลาจารึกสมัยสุโขทัย

ศิลาจารึกสมัยสุโขทัยปรากฏคำนามประสมชนิดนาม-นามทั้งสิ้น ร้อยละ 87.57 ของคำนามประสมทั้งหมดในศิลาจารึก แบ่งเป็นคำนามประสมชนิดนาม-นามแบบมูลฐาน มีอยู่จำนวนทั้งสิ้น ร้อยละ 53.09 ของคำนามประสมชนิดนาม-นาม และคำนามประสมชนิดนาม-นามแบบซับซ้อน มีจำนวนทั้งสิ้นร้อยละ 46.91 ของคำนามประสมชนิดนาม-นาม มีโครงสร้าง วากยสัมพันธ์ และอรรถสัมพันธ์ ดังนี้

คำนามประสมชนิดนาม-นามแบบมูลฐาน

คำนามประสมชนิดนาม-นามแบบมูลฐาน คือ คำนามประสมที่ประกอบด้วยคำประกอบสองคำหรือมากกว่าสองคำ โดยมีโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อน

1. โครงสร้างและส่วนประกอบคำ

โครงสร้างของคำนามประสมชนิดนาม-นามแบบมูลฐานที่พบในศิลาจารึกสมัยสุโขทัย แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ คำนามล้วน คำนามกับคำบุพบท และคำนามกับคำลักษณนาม ดังนี้

1.1 คำนามล้วน

คือ คำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามเป็นจำนวน 2 คำ หรือมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ผิจักเปรียบไปดูหนทางนั้นงาม ดั่งหนทางในเมืองฟ้า จึงให้อารานามหาสามิ
สังฆราชเข้าพรรษาสิ้นไตรมาส

(จารึกวัดป่ามะม่วง หลักที่ 1 ด้าน 3 บรรทัดที่ 5-6)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำประสมชนิดคำนามล้วน คือ คำว่า เมืองฟ้า ซึ่งมีโครงสร้างคือ คำนาม-คำนาม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

เมือง เป็น คำนาม หมายถึง แดน

ฟ้า เป็น คำนาม หมายถึง ส่วนเบื้องบนที่มองเห็นครอบคลุมแผ่นดินอยู่
ประสมคำได้เป็น เมืองฟ้า หมายถึง สวรรค์

ตัวอย่างที่ 2

...แลอันนี้...บุญที่อ้ายท่านพระศรีราชโอรสเจ้าเมืองสุโขทัยนี้...คำเยี่ยงลุนขุน
หากวังใช้ให้นายผู้หนึ่งชื่ออ้ายอินทร์

(จารึกบ้านางคำเยี้ย ด้าน 1 บรรทัดที่ 23)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำประสมชนิดคำนามล้วน คือ คำว่า เจ้าเมือง
ซึ่ง คำดังกล่าวมีโครงสร้างคือ คำนาม-คำนาม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

เจ้า เป็น คำนาม หมายถึง ผู้เป็นใหญ่

เมือง เป็น คำนาม หมายถึง แดน

ประสมคำได้เป็น เจ้าเมือง หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ในแดน

ตัวอย่างที่ 3

...ย้อมหินแลงล่อม . ขบ .. ท . ย- กพนัง แต่สองแควมาเท้า สุโขทัย อ. ง ไร่นา
ปลูกหมากปลูก .. ไพรยา หวายท่ ปลาหากินเย็นเนื้อ ... ทุกแห่ง

(จารึกเขาสุมณญ์ ด้าน 3 บรรทัดที่ 15-17)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำประสมชนิดคำนามล้วน คือ คำว่า หินแลง
ซึ่ง คำดังกล่าวมีโครงสร้างคือ คำนาม-คำนาม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

หิน เป็น คำนาม หมายถึง ของแข็งที่ประกอบด้วยแร่ชนิดเดียวหรือหลายชนิด
รวมตัวกันอยู่ตาม ธรรมชาติ

แลง เป็น คำนาม หมายถึง หินชนิดหนึ่ง เมื่ออยู่ใต้ดินมีลักษณะอ่อน แต่ถูกลม
แล้วแข็ง มีสีแดงอย่างอิฐเผา และเป็นรูปทรงแบบไม้เฟืองกิน

ประสมรูปคำได้เป็น หินแลง หมายถึง หินชนิดหนึ่ง เมื่ออยู่ใต้ดินมีลักษณะอ่อน
แต่ถูกลมแล้วแข็ง มีสีแดงอย่างอิฐเผา และเป็นรูปทรงแบบไม้เฟืองกิน

ตัวอย่างที่ 4

...ขโมยอันลักวัวควายช้างม้าสัตว์อันใดไปจอดไปกรายตนก็ดี ให้นายเจ้า
บ้านเรือน.....พิจารณา ครั้นรู้ว่าขโมยจริง เอาจูงได้และเอาขโมยนั้น อีกของ

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 1 บรรทัดที่ 41-42)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำประสมชนิดคำนามล้วน คือ คำว่า วัว ควาย ช้าง ม้า และ สัตว์ ซึ่งคำดังกล่าวมีโครงสร้างคือ คำนาม-คำนาม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

วัว เป็น คำนาม หมายถึง สัตว์ชนิดหนึ่งเคี้ยวเอื้องเป็นอาหาร ผิวเผือก

ควาย เป็น คำนาม หมายถึง สัตว์ชนิดหนึ่งเคี้ยวเอื้องเป็นอาหาร ผิวดำ

ช้าง เป็น คำนาม หมายถึง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมตัวสี่เท้า จมูกยื่นยาวเรียกว่า งวง ตัวผู้มีงายาว

สัตว์ เป็น คำนาม หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่คน

ประสมคำได้เป็น วัวควายช้างม้าสัตว์ หมายถึง สัตว์ใช้งาน

1.2 คำนามกับคำบุพบท

โครงสร้างคำนามประสมชนิดนี้จะประกอบด้วยคำนามกับคำบุพบท ยกตัวอย่าง เช่น

ตัวอย่างที่ 1

...และผู้ใดอันอยู่ภายนอก.....เมืองเล็กตนยังไกลจาก.....แควนเมืองใหญ่
ทั้งหลายที่เนปรเชลียง

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 1 บรรทัดที่ 25-28)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำประสมชนิดคำนาม-คำบุพบท คือ คำว่า บ้านนอก ซึ่งคำดังกล่าวมีโครงสร้างคือ คำนาม-คำบุพบท โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

บ้าน เป็น คำนาม หมายถึง สิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย

นอก เป็น คำบุพบท หมายถึง ที่ ๆ อยู่ ตรงข้ามกับใน

ประสมคำได้เป็น บ้านนอก หมายถึง เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป เขตที่อยู่นอกตัวเมือง

ตัวอย่างที่ 2

...แก่ถิ่นฐานบ้านนาอันอาศัยประ...ชั่ววันก็ดี และครึ่งวันก็ดี ผิมิข้าอันขึ้นปีกท่าน

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 1 บรรทัดที่ 25-28)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำประสมชนิด คำนาม-คำบุพบท คือคำว่า ชั่วโมง ซึ่งคำดังกล่าวมีโครงสร้างคือ คำบุพบท-คำนาม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

ชั่วโมง เป็น คำบุพบท หมายถึง ตลอด

วัน เป็น คำนาม หมายถึง ระยะเวลา 24 ชั่วโมง ตั้งแต่ย่ำรุ่งถึงย่ำรุ่ง หรือตั้งแต่เที่ยงคืนถึงเที่ยงคืน

ประสมคำได้เป็น ชั่วโมง หมายถึง ตลอดทั้งวัน

1.3 คำนามกับคำลักษณนาม

โครงสร้างคำนามประสมชนิดนี้จะประกอบด้วยคำนามกับคำลักษณนาม ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...พระเกศธาตุเสด็จมีหมูหนึ่งซัดงายฟ้าแมลงดังแฉวงน้ำแล่นในกลางหาวอัศจรรย์
(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 53)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำประสมชนิดคำนาม-คำลักษณ คือคำว่า สายฟ้า ซึ่งคำดังกล่าวมีโครงสร้างคือ คำลักษณนาม-คำนาม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

สาย เป็น คำลักษณนาม หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะเป็นเส้นเป็นแนวยาว

ฟ้า เป็น คำนาม หมายถึง ส่วนเบื้องบนที่มองเห็นครอบคลุมแผ่นดินอยู่

ประสมคำได้เป็น สายฟ้า หมายถึง แสงที่เป็นสายแวววาวเมื่อฟ้าแลบฟ้าผ่า

ตัวอย่างที่ 2

...ยเห็นสายธรรม

(จารึกแสดงผลกระทบสุนิพพาน ด้าน 1 บรรทัดที่ 9)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำประสมชนิดคำนาม-คำลักษณนาม คือคำว่า สายธรรม ซึ่งคำดังกล่าวมีโครงสร้างคือ คำลักษณนาม-คำนาม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

สาย เป็น คำลักษณนาม หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะเป็นเส้นเป็นแนวยาว

ธรรม เป็น คำนาม หมายถึง คุณความดี

ประสมคำได้เป็น สายธรรม หมายถึง กระแสธรรม

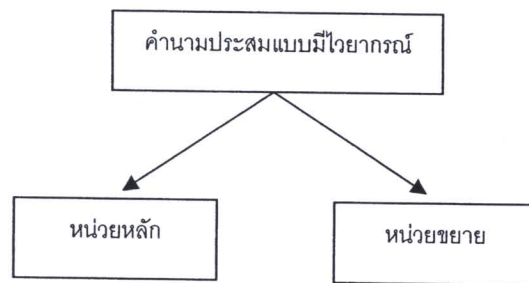
2. วากยสัมพันธ์ของส่วนประกอบ

วากยสัมพันธ์พื้นฐานของคำนามประสมชนิดนาม-นามในสมัยสุโขทัย พบว่ามีใน 2 ลักษณะ คือคำนามประสมแบบมีไวยากรณ์และแบบกึ่งมีไวยากรณ์ ดังนี้

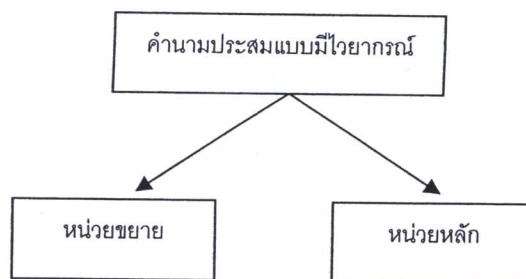
2.1 คำนามประสมแบบมีไวยากรณ์ (Syntactic noun compounds)

คำนามประสมแบบมีไวยากรณ์ หมายถึง คำนามประสมที่มีความสัมพันธ์ของหน่วยสมาชิกเป็นแบบหน่วยหลัก-หน่วยขยาย ซึ่งเป็นที่มาของความหมายของคำประสมดังกล่าว คำนามประสมชนิดนาม-นามที่มีวากยสัมพันธ์พื้นฐานประเภทนี้มีในสมัยสุโขทัยจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่คำแรกเป็นหน่วยหลักและตามด้วยหน่วยขยาย (หน่วยหลัก-หน่วยขยาย) กับกลุ่มที่คำแรกเป็นหน่วยขยายและคำที่ 2 เป็นหน่วยหลัก (หน่วยขยาย-หน่วยหลัก) ตามโครงสร้างดังนี้

โครงสร้างหน่วยหลัก-หน่วยขยาย

โครงสร้างหน่วยขยาย-หน่วยหลัก

2.1.1 หน่วยหลัก-หน่วยขยาย ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...น ปีชวดเดือนหกบุรณมี วันเสาร์วันไทยวันระวายน ไผสาชฤกษ์

(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 47-48)

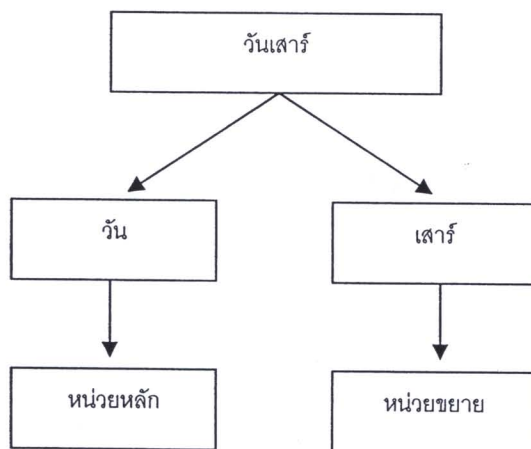
จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมชนิดนาม-นาม ที่วากยสัมพันธ์พื้นฐานเป็นแบบมีไวยากรณ์ คือคำว่า วันเสาร์ ซึ่งความหมายของคำประสมดังกล่าวประกอบด้วยหน่วยหลักกับหน่วยขยาย ดังนี้

วัน เป็น หน่วยหลัก หมายถึง ระยะเวลา 24 ชั่วโมง ตั้งแต่มรุ่งถึงมรุ่ง หรือตั้งแต่เที่ยงคืนถึงเที่ยงคืน

เสาร์ เป็น หน่วยขยาย หมายถึง ชื่อวันที่ 7 ของสัปดาห์

ประสมคำ เป็น วันเสาร์ หมายถึง วันที่ 7 ของสัปดาห์

ตามโครงสร้างดังนี้

ตัวอย่างที่ 2

...หินพิหารก่อเป็นหินแลงรองก็แล้ววิธีสพังสองอันเป็นน้ำอาบนํ้ากินแลให้
เป็นทรัพย์สาธารณะก็แล้วก่อกำแพงทั้งสี่ด้าน

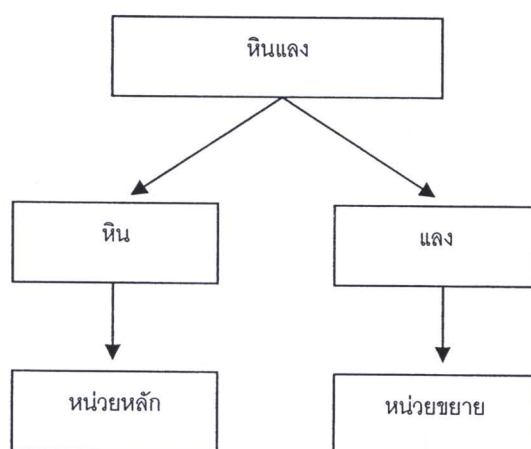
(จารึกวัดเขมา ด้าน 1 บรรทัดที่ 13-14)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมซับซ้อนชนิดนาม-นาม ที่วากยสัมพันธ์พื้นฐานเป็นแบบมีไวยากรณ์ คือคำว่า หินแลง ดังนี้

หิน เป็น หน่วยหลัก หมายถึง มวลของแข็งตามธรรมชาติ ประกอบด้วยแร่ธาตุชนิดเดียวหรือหลายชนิดรวมตัวกัน

แลง เป็น หน่วยขยาย หมายถึง ชื่อของหินมีลักษณะเป็นดินอ่อน เมื่ออยู่ใต้ดิน

ประสมคำ เป็น หินแลง หมายถึง เนื้อสัตว์ทั่วไป ตามโครงสร้างดังนี้

ตัวอย่างที่ 3

...ตร พาทย์ถ้วนสำหรับกับเตรสังข์ทั้งกริยาบูชาทั้งหลายแล้วท่านจึงแต่ง
พระทานสภกริยาการฉลองทั้งหลาย

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 58-59)

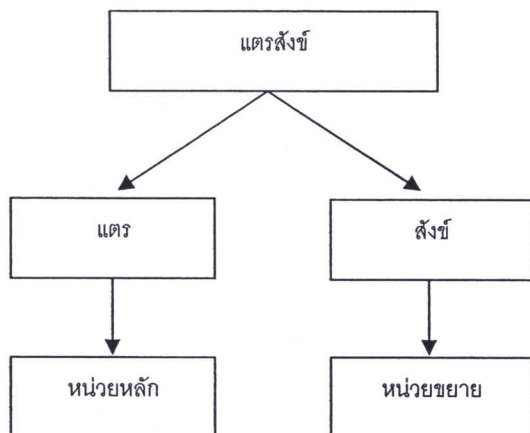
จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมซับซ้อนชนิดนาม-นาม ที่วากยสัมพันธ์พื้นฐานเป็นแบบมีไวยากรณ์ คือคำว่า เตรสังข์ ดังนี้

เตร เป็น หน่วยหลัก หมายถึง เครื่องเป่า

สังข์ เป็น หน่วยขยาย หมายถึง ชื่อหอยชนิดหนึ่งใช้เป่าในงานมงคล

ประจำเป็น เตรสังข์ หมายถึง เปลือกมีลาย ใช้เป่าในงานพิธี

ตามโครงสร้างดังนี้

2.1.2 หน่วยขยาย-หน่วยหลัก ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...ในปีมะแมแปดวันเดือนในเดือนอ้าย ออกใหม่ใส่ไว้ได้แปดคำ วัน
พฤหัสบดีศรีทินพารกาล...

(จารึกตาเถรซึ่งหนึ่ง ด้าน 1 บรรทัดที่ 14)

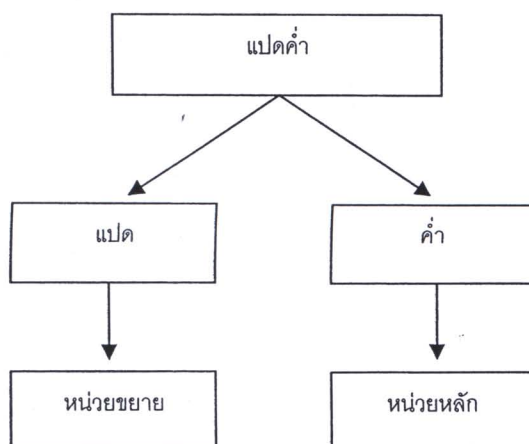
จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมชนิดนาม-นาม
ที่วากยสัมพันธ์พื้นฐานเป็นแบบมีไวยากรณ์ คือคำว่า แปดคำ ประกอบด้วยหน่วยขยายกับหน่วย
หลักดังนี้

แปด เป็น หน่วยขยาย หมายถึง จำนวนมากกว่า 7 น้อยกว่า 9

คำ เป็น หน่วยหลัก หมายถึง วันตามจันทรคติ

ประสมคำ เป็นแปดคำ หมายถึง คำคืนที่พระจันทร์สว่างเพียงครึ่งดวงหรือ
แปดส่วนจากสิบห้าส่วน

ตามโครงสร้างดังนี้

2.2 คำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ (Semi-syntactic noun compounds)

คำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ หมายถึง คำนามประสมที่วากยสัมพันธ์ของหน่วยสมาชิกไม่ได้เป็นแบบหน่วยหลักกับหน่วยขยาย หากแต่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ไม่มีคำใดมีความสำคัญมากน้อยกว่ากัน ทั้งนี้ คำนามประสมชนิดนาม-นาม แบบกึ่งมีไวยากรณ์ อาจแบ่งกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มคำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายเหมือนหรือคล้าย กลุ่มคำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายตรงข้าม กลุ่มคำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายคู่กัน และ กลุ่มคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่เป็นคำสมาชิกรวม ซึ่งรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปในอรรถสัมพันธ์

2.2.1 กลุ่มคำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายเหมือนหรือคล้าย

คำนามประสมแบบหน่วยสมาชิกมีความหมายเหมือนหรือคล้าย หมายถึง คำนามประสมที่ความสัมพันธ์ทางความหมายของหน่วยสมาชิกมีหน่วยสมาชิกที่มีความสำคัญเท่ากัน และทั้ง 2 คำ มีความหมายเหมือนหรือคล้ายกันซึ่งคำประสมชนิดนี้ตรงกับคำที่นักวิชาการท่านอื่น ๆ เรียกว่า คำซ้อน นั่นเอง

ในที่นี้ อาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ คำนามประสมความหมายเหมือน และ คำนามประสมความหมายคล้าย ดังนี้

- 1) คำนามประสมความหมายเหมือน หมายถึง การนำคำนามที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายของหน่วยสมาชิกมีความสัมพันธ์เท่ากันและมีความหมายเหมือนกัน 2 คำขึ้นไปมาประสมกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...จึงจักให้ไปเอาศิลาหิน_____ชาวเจ้าทั้งหลายอันมีศรัทธาแลได้
กระทำการในเขตพินนี้ บามหาเถรธรรมรักขิตทม

(จารึกเขตพน ด้าน 1 บรรทัดที่ 1-3)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มีความหมายเหมือน คือ คำว่า ศิลาหิน ซึ่งทั้งคำว่า ศิลา และ คำว่า หิน ต่างมีความสำคัญเท่ากันทั้งคู่ ศิลา เป็นคำสันสกฤต มีความหมายคือ หิน

ตัวอย่างที่ 2

...พระมหาเถรเจ้าและนายสรศักดิ์ไว้ค่านับกับจาริกต่อสิ้น
 กัลปาวสาน ดูข้าท่านทั้งหลายชวนชวาทในศาสนานี้จะปรารถนาทันศาสนาพระ
 ศรีอาริยมไตรโพธิสัตว์ทุกชาติ

(จาริกวัดสรศักดิ์ ด้าน 1 บรรทัดที่ 34-35)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มี
 ความหมายเหมือน คือ คำว่า ดูข้า คำประสมดังกล่าว เป็นคำประสมจากคำว่า ดู กับ คำว่า ข้า
 ทั้ง 2 คำต่างเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ด้วยกันทั้งคู่

ตัวอย่างที่ 3

...ดับหนทางแต่เมืองสุโขทัยมาถึงจอมเขานี้งามหนักหนาแก่กม สอง
 ขอกหนทางย่อมตั้งกัลปทุกษ์ไสร่มยวล

(จาริกวัดเขาสุมณญ์ ด้าน 2 บรรทัดที่ 1-8)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มี
 ความหมายเหมือน คือคำว่า หนทาง คำประสมดังกล่าว เป็นคำประสมจากคำว่า หน กับ คำว่า
 ทาง ทั้ง 2 คำต่างมีความหมายเหมือนกัน คือ คำว่า หน หมายถึง ทางเดิน และ คำว่า ทาง หมายถึง
 ที่สำหรับเดินไปมา

ตัวอย่างที่ 4

...บาอาจารย์มาทั้งหลายตราบ _____ ริดได้เนียรพาน นิราศ
 ไ. _____ กอรัน

(จาริกแสดงผลกรรมสุนิพาน ด้าน 1 บรรทัดที่ 12-14)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มี
 ความหมายเหมือน คือคำว่า บาอาจารย์ คำประสมดังกล่าว เป็นคำประสมจากคำว่า บา กับ คำว่า
 อาจารย์ ทั้ง 2 คำ มีความหมายเหมือนกัน คือ คำว่า บา หมายถึง ครู อาจารย์ และ คำว่า อาจารย์
 หมายถึง ครู ผู้สอน

ตัวอย่างที่ 5

...น้องย่าผู้เฒ่าผู้แก่ให้รู้ปรานีไพร่ฟ้า

(จารึกนครชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 38)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มีความหมายเหมือน คือคำว่า ผู้เฒ่าผู้แก่ คำประสมดังกล่าวเกิดจากการประสมกันอย่างซับซ้อน 2 ชั้น คือ คำว่า ผู้เฒ่า กับ ผู้แก่ คำว่า ผู้เฒ่า หรือ ผู้เฒ่า ในปัจจุบัน หมายถึง คนสูงอายุ และ คำว่า ผู้แก่ แล้ว ยังหมายถึง คนสูงอายุ

ตัวอย่างที่ 6

...ให้ส่งวัวควายตกท่งกินเมืองนอกชอกแคม _____ (ผู้)ง
ตนฝูงล่ามหมื่นล่าม _____

(จารึกขุนจิตขุนจืด ด้านที่ 3 บรรทัดที่ 5-6)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มีความหมายเหมือน คือ คำว่า เมืองนอกชอกแคม ประกอบด้วยคำว่า เมืองนอก กับ ชอกแคม คำว่า เมืองนอก หมายถึง เขตชุมชนที่ตั้งอยู่นอกเมือง และคำว่า ชอกแคม หมายถึง เขตแดนที่ตั้งอยู่ชานเมืองหรือขอบเมือง

2) คำนามประสมความหมายคล้าย หมายถึง การนำคำนามที่มีความหมายคล้ายกันหรือไปในทางเดียวกัน 2 คำขึ้นไปมาประสมกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...งสาธุสัตบุรุษทั้งหลายจ่งเร่งกระทำบุญธรรมในศาสนาพระพุทธเมื่อ
ยังมีเท่าวัน ชั่วเรบัดนี้มีบุญหนักหนา

(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 57)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มีความหมายคล้าย คือ คำว่า บุญธรรม ประกอบด้วยคำว่า บุญ กับ คำว่า ธรรม คำว่า บุญ หมายถึง การทำดีตามหลักคำสอนในศาสนาเป็นคุณงามความดีที่ได้รับ และ คำว่า ธรรม หมายถึง การทำ

ความดีเช่นกันแต่มีความหมายกว้างกว่านี้คือหมายถึงหลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา คำทั้ง 2 มีความหมายคล้ายกันคือคุณงามความดี

ตัวอย่างที่ 2

...ขอรุ่งมีเฝ้าพันธู์เทียนย่อมสมุยกกทริสดี...

(จารึกบ้านางเมาะ ด้าน 2 บรรทัดที่ 11)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มีความหมายคล้าย คือ คำว่า เฝ้าพันธู์ ประกอบด้วยคำว่า เฝ้า กับ คำว่า พันธุ์ คำว่า เฝ้า หมายถึง เหล่ากอ กลุ่มชนเชื้อชาติเดียวกัน และ คำว่า พันธุ์ หมายถึง พวกเหมือน เชื้อสายวงศ์วาน เทือกเถาเหล่ากอ ทั้ง 2 คำมีความหมายคล้ายกันคือมีเชื้อสายบรรพบุรุษ

2.2.2 กลุ่มคำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายตรงข้าม

คำนามประสมชนิดนี้เป็นการนำคำนามตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปซึ่งมีความหมายเป็นสิ่งที่ตรงข้ามมาประสมกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...พรรณบัญนี้แต่เราเอาไมตรีมากัง ให้เป็นโศภาภายนอกในใจไซ้

จงกระทำสรรพโทษาตั้ง_____ให้จงเกิดสรรพโทษาในตน

(จารึกเจดีย์น้อย ด้าน 2 บรรทัดที่ 6-7)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่หน่วยสมาชิกมีความหมายตรงข้าม คือคำว่า นอกใน ประกอบด้วยคำว่า นอก กับ คำว่า ใน ทั้ง 2 คำต่างหมายถึงตำแหน่งที่อยู่ตรงข้ามกันเมื่อประสมกันแล้ว หมายถึง ตำแหน่ง

ตัวอย่างที่ 2

...ทุกคำเข้านมัสการไหว้นบคารบบูชาด้วยคันธมาลาบิณฑิบาตรพระ

แลพระพุทธานะ

(จารึกเจ้าธรรมรังสี ด้าน 3 บรรทัดที่ 15-17)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่หน่วยสมาชิกมีความหมายตรงข้าม คือ คำว่า คำเช้า ประกอบด้วยคำว่า คำ กับคำว่า เข้า คำว่า คำ หมายถึง ช่วงเวลามืดตอนต้นของกลางคืน ส่วน เข้า หมายถึง เวลาตั้งแต่รุ่งสว่างถึงเที่ยง ดังนั้น คำว่า คำเช้า จึงหมายถึงช่วงเวลาตลอดทั้งวัน

ตัวอย่างที่ 3

...เอาข้าวเอาของท่าน แม่นซึกส้มลูกหวานท่านคนใดก็ดีอันเจ้าของบมิให้และอนึ่งไม่มีคนทั้งหลายชอยกุมชอยเอาจงได้

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 2 บรรทัดที่ 34-35)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่หน่วยสมาชิกมีความหมายตรงข้าม คือ คำว่า ลูกส้มลูกหวาน ประกอบด้วยคำว่า ลูกส้ม กับ ลูกหวาน คำว่า ลูกส้ม หมายถึง ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว ส่วนคำว่า ลูกหวาน หมายถึง ผลไม้ที่มีรสหวาน คำว่า ลูกส้มลูกหวาน ไม่มีแสดงความหมายจำเพาะว่าต้องเป็นผลไม้รสใดหากแต่กล่าวรวม ๆ ถึงผลไม้โดยทั่วไป

2.2.3 กลุ่มค่านามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายคู่กัน

ค่านามประสมชนิดนี้หน่วยสมาชิกแต่ละคำจะเป็นของคู่กันเมื่อเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งก็ต้องนึกถึงอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อแสดงความหมายเป็นกลาง ๆ หรือความหมายที่เป็นจากกลุ่มของหน่วยสมาชิกต่าง ๆ โดยที่หน่วยสมาชิกไม่ได้เป็นคำที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

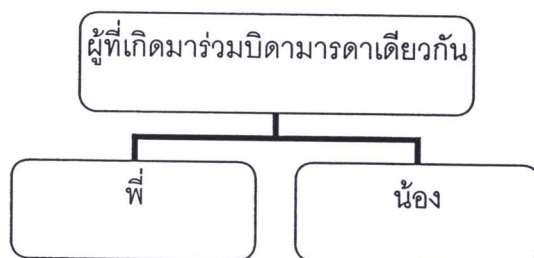
...นางเอด พี่ทุย ป้า ลุง มหาเถรพี่น้องกงบุญหากเป็นประธานทั้งพี่น้อง

นางอุต

(จารึกเจ้าวัดบริพัตรภิกษุ ด้าน 1 บรรทัดที่ 2-6)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มีหน่วยสมาชิกมีความหมายเป็นของคู่กัน คือ คำว่า พี่น้อง คำว่า พี่น้อง เป็นคำประสมจากคำว่า พี่

ซึ่งหมายถึงผู้ที่เกิดก่อนกับ กับคำว่า น้อง ซึ่งหมายถึง ผู้ที่เกิดทีหลัง ทั้ง 2 คำต่างเป็นหน่วยสมาชิก มีความหมายเป็นของคู่กันเพื่อบ่งถึงผู้ที่เกิดมาร่วมบิดามารดาเดียวกัน ดังโครงสร้างต่อไปนี้

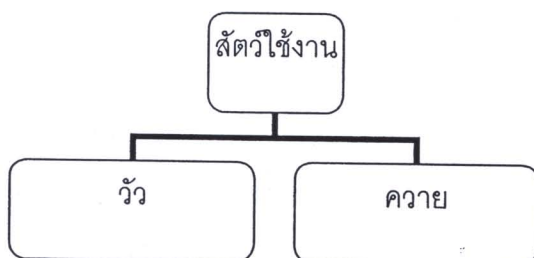
ตัวอย่างที่ 2

...ให้ส่งวัวควายตกท่งกินเมืองนอกชอกแคม_____ (ผู้)งตนผู้งล่ำ

หมื่นล่ำ

(จารึกปูนจิตขุนจืด ด้าน 3 บรรทัดที่ 4-5)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่หน่วยสมาชิกมีความหมายเป็นของคู่กันคือ คำว่า วัวควาย คำประสมดังกล่าวเป็นคำประสมจากคำว่า วัว กับ คำว่า ควาย ทั้ง 2 คำมีความหมายไปในเป็นของคู่กัน เป็นคำลูกกลุ่มของคำจ่ากลุ่ม หมายถึงสัตว์ที่ใช้สำหรับใช้งาน ดังโครงสร้างต่อไปนี้

2.2.4 กลุ่มคำนามประสมที่มีคำแสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม

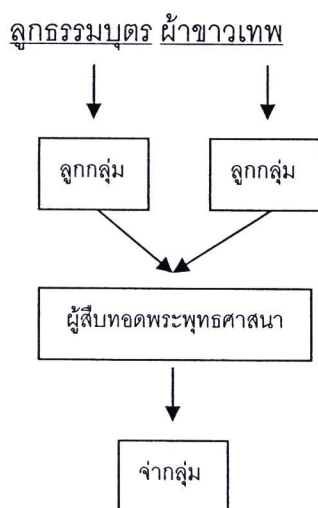
คำแสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม เกิดจากการนำคำนาม 2 คำขึ้นไปที่แตกต่างกันสมาชิกรือคำลูกกลุ่มของคำจ่ากลุ่มเดียวกันมาประสมกัน บางคำอาจเป็นคำลูกกลุ่มล้วน และบางคำอาจประกอบด้วยคำจ่ากลุ่มและคำสมาชิกกลุ่มด้วย ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

...อโณนรักลูกธรรมบุตรผ้าขาวเทพแลอำแดงยอดมีศรัทธาและไว้บริบทิ
พระเจ้าส่งบุญไปแก่เผื่อ

(จารึกวัดเขมา ด้าน 2 บรรทัดที่ 9-10)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่เป็นคำ
แสดงหน่วยสมาชิกกลุ่มคือ คำว่า ลูกธรรมบุตรผ้าขาวเทพ คำดังกล่าวประกอบด้วย หน่วยสมาชิกที่
เป็นคำลูกกลุ่มแบบลูกกลุ่มล้วน 2 คำ คือคำว่า ลูกธรรมบุตร ที่หมายถึง พระสงฆ์ กับคำว่า ผ้าขาว
เทพ ที่หมายถึงพรหมณ์ ค่านามทั้ง 2 คำ ต่างเป็นหน่วยสมาชิกที่เป็นคำลูกกลุ่มของผู้สืบทอด
พระพุทธศาสนา ดังโครงสร้างต่อไปนี้

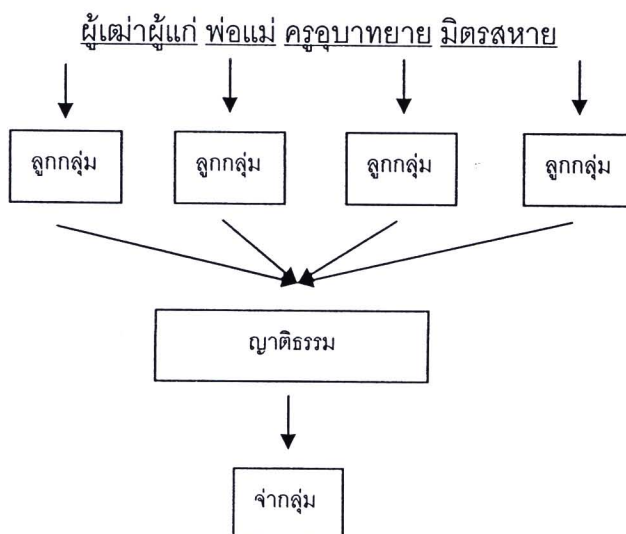
ตัวอย่างที่ 2

...ท่านเสี้ยมมรรยาทอาจสังวรตนสั่งสอนคนทั้งหลายให้รู้ละอาย รู้กลัว
บาปกลัวผิดต่อผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่ครูอุบาถยายมิตรสหายทั้งหลาย

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 51-52)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่เป็นคำ
แสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม คือ คำว่า ผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่ครูอุบาถยายมิตรสหาย คำดังกล่าว
ประกอบด้วยหน่วยสมาชิกเป็นค่านามประสมแบบลูกกลุ่มล้วน 4 คำ คือ คำว่า ผู้เฒ่าผู้แก่
หมายถึง ผู้สูงอายุ คำว่า พ่อแม่ หมายถึง ผู้ให้กำเนิด คำว่า ครูอุบาถยาย หมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์

และ คำว่า มิตรสหาย หมายถึง เพื่อนฝูง คำนามทั้ง 4 คำ ต่างเป็นหน่วยสมาชิกที่เป็นคำลูกกลุ่มทั้งสิ้น ดังโครงสร้างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

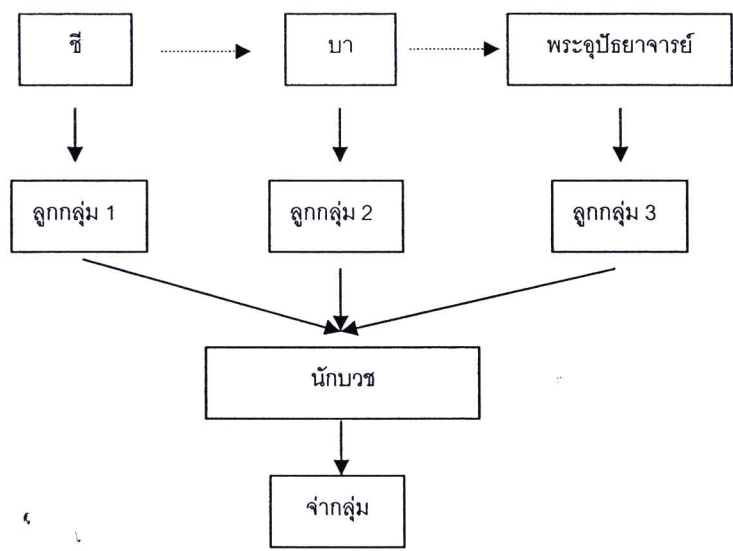
...ข้าพระพุทธเจ้าอาจารย์ก็ได้อันนี้พานไปสูบ้านสู่ของตนไปอยู่เหยา

เรี(อน)

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 1 บรรทัดที่ 29)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่เป็นคำแสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม คือ คำว่า ข้าพระพุทธเจ้าอาจารย์ คำดังกล่าวเป็นคำประสมที่ประกอบด้วยคำลูกกลุ่มล้วนประกอบด้วยคำว่า ซี หมายถึง พระ พรหมณ์ หรือ หญิงนักบวช คำว่า บา หมายถึง ครูอาจารย์ คำว่า พระอุปัชฌาย์ หรือ พระอุปัชฌาย์จารย์ในปัจจุบัน หมายถึง พระภิกษุผู้เป็นประธานในการบวช

ทั้งนี้ ยังพบว่าคำวดังกล่าวนอกจากจะเรียงหน่วยสมาชิกแสดงคำลูกกลุ่มล้วนแล้ว คำดังกล่าวได้เรียงลำดับความสำคัญจากน้อยไปมาก คือ จากคำว่า ซี ซึ่งหมายถึง พระพรหมณ์หรือนักบวชหญิง ไปสู่คำที่มีความสำคัญต่อสังคมมาก คือ คำว่า พระอุปัชฌาย์ ซึ่งหมายถึง พระที่เป็นประธานการบวช ดังโครงสร้างต่อไปนี้

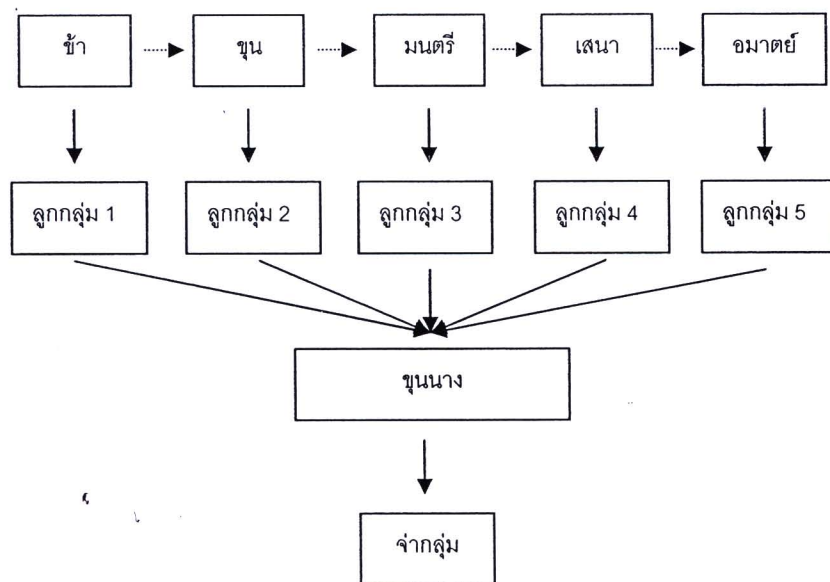
ตัวอย่างที่ 4

...(ผู้)งตนล่ำมหมื่นล่ำม_____ (ข้า)ขุนมนตรีเสนาบดีอม
(าตย์)_____ทั้งหลาย อีกนางเมื่อ (ง)_____

(จารึกปุจฉาขุณจอต ด้าน 3 บรรทัดที่ 51-52)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่เป็นคำแสดงหน่วยสมาชิกกลุ่มคือ คำว่า ข้าขุนมนตรีเสนาอมาตย์ คำดังกล่าวประกอบด้วยคำนามแบบลูกกลุ่มล้วน ประกอบด้วยคำว่า คือ ข้า หมายถึง บ่าวทาสคนรับใช้ คำว่า ขุน หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ หัวหน้า หรือคำเรียกกษัตริย์ในสมัยโบราณ คำว่า มंत्री หมายถึง ที่ปรึกษา ผู้แนะนำ ที่ปรึกษา ราชการ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ คำว่า เสนาอมาตย์ หมายถึง ทหารชั้นผู้ใหญ่

ทั้งนี้ ยังพบว่าคำนามประสมดังกล่าว นอกจากจะเรียงหน่วยสมาชิกแสดงคำลูกกลุ่มล้วนแล้ว คำดังกล่าวได้เรียงลำดับความสำคัญจากน้อยไปมากเช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้น คือ คำว่า ข้า ซึ่งหมายถึง บ่าวทาส ไปสู่คำที่มีความสำคัญต่อสังคมมาก คือ คำว่า เสนาอมาตย์ ซึ่งหมายถึง ทหารชั้นผู้ใหญ่ ดังโครงสร้างต่อไปนี้

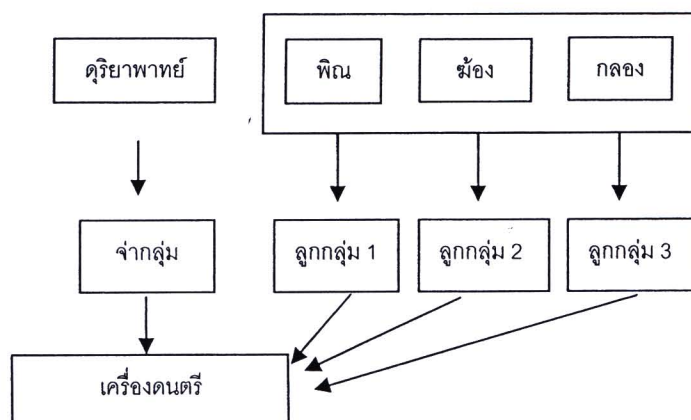

ตัวอย่างที่ 5

...ด้วยเสียงอันสาธุการบูชาอีกดุริยาพาทยพิณฆ้องกลองเสียงดังลือพอดังดินจักหล่มอันไซ้

(จารึกวัดเขาสุมณญ์ ด้าน 2 บรรทัดที่ 18-23)

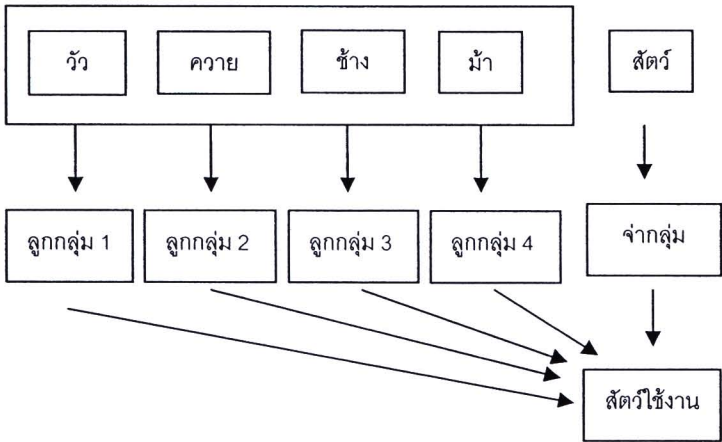
จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่เป็นคำแสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม คือ คำว่า ดุริยาพาทยพิณฆ้องกลอง ประกอบด้วย คำว่า ดุริยาพาทย พิน ฆ้อง และคำว่า กลอง คำดังกล่าวประกอบด้วยคำลูกกลุ่มและคำจ่ากลุ่ม หน่วยสมาชิกที่เป็นคำจ่ากลุ่มคือคำว่า ดุริยาพาทย ทำหน้าที่ให้ความหมายครอบคลุมคำลูกกลุ่ม ได้แก่ พิน หมายถึง เครื่องดนตรีมีสายสำหรับดีด ฆ้อง หมายถึง เครื่องดีทำด้วยทองเหลือง และคำว่า กลอง หมายถึง เครื่องดีให้สัญญาณทำด้วยไม้กลวงซึ่งด้วยหนึ่งทั้งสองหน้าหรือหน้าเดียว ตามโครงสร้างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

...ขโมยอันลักวัวควายช้างม้าสัตว์.....อันใดไปจอดไปกรายตนก็ดี ให้
นายเจ้าบ้านเรือน.....พิจารณา ครั้นรู้ว่าขโมยจริง เอาจุ้งได้และเอาขโมยนั้น อีกของ
(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 1 บรรทัดที่ 41-42)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่เป็นคำ
แสดงหน่วยสมาชิกกลุ่มที่มีคำลูกกลุ่มและคำจ่ากลุ่มเช่นกัน คือ คำว่า วัวควายช้างม้าสัตว์ โดยมี
คำว่า วัว ควาย ช้าง และ ม้า เป็นคำลูกกลุ่ม และคำว่า สัตว์ เป็นคำจ่ากลุ่ม ตามโครงสร้างต่อไปนี้

3. อรรถสัมพันธ์ส่วนประกอบและความหมายของคำประสม

อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมแบบมีไวยากรณ์สมัยสุโขทัยพบปรากฏดังนี้

3.1 อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมแบบมีไวยากรณ์

3.1.1 จ่ากลุ่ม-ลูกกลุ่ม (Superordinate-subordinate)

คำนามประสมที่มีอรรถสัมพันธ์แบบจ่ากลุ่ม-ลูกกลุ่มในสมัยสุโขทัย เป็น
คำนามประสมที่มีหน่วยหลักเป็นคำจ่ากลุ่มและมีหน่วยขยายเป็นคำลูกกลุ่ม ซึ่งคำที่เป็นลูกกลุ่มจะ
เป็นสมาชิกหรือเป็นส่วนหนึ่งของคำจ่ากลุ่ม และหน่วยขยายสามารถเป็นคำแทนคำประสมทั้งหมด
ได้ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...หงปาฏิหาริย์แต่แดดอุ่นถึงสองชั้นฉายจักไกล้เที่ยงข้างสีหลห้าบ้าน ชำมน้ำ
คงคาพายมาสาธุการเสียงร้องมีโกลาหลหนักหนา

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 58-59)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนาม
ประสมเป็นแบบจำกลุ่ม-ลูกกลุ่ม คือ คำว่า น้ำคงคา คำดังกล่าวเป็นคำประสมที่มีอรรถสัมพันธ์เป็น
แบบ จำกลุ่ม-ลูกกลุ่ม โดยคำว่า น้ำ เป็น คำจำกลุ่ม และคำว่า คงคา เป็น คำลูกกลุ่ม ซึ่งเป็นชื่อของ
แม่น้ำสายหนึ่งในประเทศอินเดีย

ตัวอย่างที่ 2

...หินพิหารก่อเป็นหินแลงรองก็แล้วรัสพังสองอันเป็นน้ำอาบน้ำกินแลให้
เป็นทรัพย์สาธารณก็แล้วก่อกำแพงทั้งสี่ด้าน

(จารึกวัดเขมา ด้าน 1 บรรทัดที่ 13-14)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมอรรถสัมพันธ์ของคำนาม
ประสมที่เป็นแบบจำกลุ่ม-ลูกกลุ่ม คือ คำว่า หินแลง หรือ ศิลาแลง หมายถึง หินชนิดหนึ่งที่มี
รูพรุน ๆ สีแดง เมื่ออยู่ใต้ดินมีลักษณะอ่อนแต่จะแข็งเมื่อถูกลม คำว่า หิน หมายถึง มวลของแข็ง
ตามธรรมชาติประกอบด้วยแร่ชนิดเดียวหรือหลายชนิดรวมตัวกัน เป็นคำจำกลุ่ม และ คำว่า แลง
เป็นชื่อหินชนิดหนึ่งมีลักษณะเป็นดินอ่อนเมื่ออยู่ใต้ดินและแข็งตัวเมื่อโดนลม เป็นคำลูกกลุ่ม แม้จะ
กล่าวเพียงคำว่า แลง ก็สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นหินแลง

ตัวอย่างที่ 3

...เหาะไปอยู่ในต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พระพุทธเป็นเจ้าตรัสแก่สรรพเพชรณู
ตาญาณเป็นพระพุทธเมื่อก่อนนั้นจึงจักกาล

(จารึกนครชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 51-52)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมอรรถสัมพันธ์ของค่านามประสมที่เป็นแบบจำกลุ่ม-ลูกกลุ่ม คือ คำว่า ต้นพระศรีมหาโพธิ คำจำกลุ่ม คือคำว่า ต้น หมายถึงลำของต้นไม้ และ คำลูกกลุ่ม คือ คำว่า พระศรีมหาโพธิ หมายถึง ต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ หรือเป็นต้นไม้ที่ปลูกจากหน่อของต้นพระศรีมหาโพธิที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้

ตัวอย่างที่ 4

...เอาทั้งพืชพระศรีมหาโพธิอันพระพุทธเจ้าเราเสด็จอยู่ใต้ต้นและผจญพลขุนมาราภิราชได้ปราบแก้สัพพะปัญญุตญาณเป็นพระพุทธ

(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 10-11)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมอรรถสัมพันธ์ของค่านามประสมที่เป็นแบบจำกลุ่ม-ลูกกลุ่ม คือ คำว่า พืชพระศรีมหาโพธิ คำจำกลุ่ม คือคำว่า พืช ในที่นี้หมายถึงเมล็ดพันธุ์หรือสิ่งที่จะเป็นพันธุ์ คำลูกกลุ่ม คือคำว่า พระศรีมหาโพธิ หมายถึง ต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ หรือ เป็นต้นไม้ที่ปลูกจากหน่อของต้นพระศรีมหาโพธิที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้

ตัวอย่าง 5

...โปรสสัตวิดีมีรูปโฉมงามอีกจลกลันทองอันงามจลกลพระพุทธรูปในต้นไม้
อินทรนิลที่ดงโปรสช้างในเขนางตาย เอาช้างไปบูชาพระเป็นเจ้าโปรสที่นั่น

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 17)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมอรรถสัมพันธ์ของค่านามประสมที่เป็นแบบจำกลุ่ม-ลูกกลุ่ม คือ คำว่า ต้นไม้อินทรนิล คำจำกลุ่ม คือ คำว่า ต้นไม้ หมายถึงคำเรียกพืชทั่วไปมีลำต้น คำลูกกลุ่ม คือคำว่า อินทรนิล ซึ่งเป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งดอกสีม่วงแดงหรือชมพู ออกเป็นช่อตั้งตรง เมล็ดและใบใช้ทำยาได้

3.1.2 รูปร่าง-วัตถุ (shape-object)

ค่านามประสมมีอรรถสัมพันธ์แบบรูปร่าง-วัตถุในสมัยสุโขทัยเป็นค่านามประสมที่มีหน่วยหลักบอกรูปร่างของหน่วยขยายซึ่งหน่วยหลักอาจเป็นรูปร่างธรรมชาติของวัตถุ (permanent/habitual shape) หรืออาจเป็นรูปร่างใหม่เมื่อนำวัตถุในหน่วยหลักมาดัดแปลง

(non-permanent/habitual shape) และหน่วยขยายยังสามารถเกิดขึ้นโดยลำพังหรืออาจแทนคำประสมทั้ง 2 คำ เช่นเดียวกับคำนามประสมแบบคำจำกัดกลุ่ม-ลูกกลุ่ม ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ดั่งดวงดาวคำเลื่อมดั่งน้ำทองไหลจรัสไปทุกแห่งรัฐมีกลางอันขาวดั่งด.
กรัตนดั่งดอกซ้อนดอกพุดเห็นแก่ตาดาษทั่วจักรพาล

(จารึกวัดเขมา ด้าน 1 บรรทัดที่ 13-14)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมเป็นแบบรูปร่าง-วัตถุ คือ คำว่า ดวงดาว คำว่า ดาว หมายถึงแสงระยิบระยับบนฟ้ามืด มีรูปร่างกลม ดวง จึงเป็นรูปลักษณะของคำว่า ดาว

ตัวอย่างที่ 2

...มหาโพธิอันเอาหน่วยพรณ).....ประดิษฐานใน
รามาวาสนั้นชูดตระพัง.....

(จารึกวัดเขากบ ด้าน 1 บรรทัดที่ 10-11)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมอรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมดังกล่าวเป็นแบบรูปร่าง-วัตถุ คือ คำว่า หน่วยพรณ คำว่า หน่วย เป็นคำที่บอกรูปร่างของวัตถุฐานกลมเป็นลูก พรณ หมายถึง พันธุ์ไม้

3.1.3 ส่วนประกอบ-ทั้งส่วน (Part/whole)

คำนามประสมชนิดนี้มีอรรถสัมพันธ์พื้นฐานที่หน่วยหลักเป็นส่วนประกอบหรืออวัยวะของภาพรวมทั้งส่วนที่แสดงโดยหน่วยขยาย ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ฝูงเทพดาทั้งหลายขจรจุ่มมีเนื้อตนพราयงามดั่งอำแดงพิสาขาลงอปร
ด้วยเบญจกัลป์ยาณี

(จารึกบ้านางเมาะ ด้าน 3 บรรทัดที่ 2)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมอรรถสัมพันธ์ของคำเป็นแบบ
ส่วนประกอบ-ทั้งส่วน คือ คำว่า เนื้อตน กล่าวคือ คำว่า เนื้อ หมายถึง ส่วนของร่างกายคนและสัตว์
อยู่ถัดหนึ่งเข้าไป ส่วนคำว่า ตน หมายถึง ตัวคน เนื้อ เป็นส่วนหนึ่งของ ตน

ตัวอย่างที่ 2

...กฉันท์ทุกวันดังอันแลมกจำศีลภาวนาอยู่กลางปากกลางดงหลงอดฉันไบ
พง....นลูกหมากรากไม้มีวัตรปฏิบัติอยู่เื่องสิงหลทุกอัน

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 45-46)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมอรรถสัมพันธ์ของคำเป็นแบบ
ส่วนประกอบ-ทั้งส่วน คือ คำว่า ไบพง กล่าวคือ คำว่า ไบ หมายถึง ส่วนหนึ่งของพืชอยู่ติดกับกิ่ง
หรือลำต้น โดยมากเป็นแผ่นแบนสีเขียว ส่วน พง หมายถึง ดงหญ้าหรือดงไม้ที่ขึ้นเป็นหมู่ ๆ

3.1.4 สิ่งประดิษฐ์-วัสดุ (Artifact-material)

ค่านามประสมชนิดนี้จะมีอรรถสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยหน่วยหลัก-หน่วย
ขยาย โดยที่หน่วยหลักจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาส่วนหน่วยขยายจะเป็นวัสดุที่ใช้ประดิษฐ์
สิ่งนั้น ๆ ในสมัยสุโขทัยพบค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบสิ่งประดิษฐ์-วัสดุ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ลนี้ได้ลิบสี่เข้าจึงให้ช่างพันขดานหินตั้งหว่างกลางไม้ตาลนี้วันเดือนดับ
เดือนเือกแปดวันวันเดือนเต็มเดือนบ้างแปดวันฝูงปูครุเถรมหาเถรขึ้นนั่งเหนือขดานหิน
สุตธรรมแก่อุบาสก

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 3 บรรทัดที่ 12-15)

จากข้อความดังกล่าว ปรากฏค่านามประสมอรรถสัมพันธ์ของคำเป็นแบบ
สิ่งประดิษฐ์-วัสดุ คือคำว่า ขดานหิน ซึ่งคำว่า ขดาน หรือ กระดาน ในปัจจุบัน หมายถึง ไม้ท่อนที่
เลื่อยออกเป็นแผ่น ๆ หรืออาจหมายถึงวัสดุบางอย่างที่นำมาทำเหมือนกระดาน ส่วนหน่วยขยายคือ
คำว่า หิน นั้น หมายถึง ก้อนของแข็งชนิดหนึ่งที่ประกอบด้วยแร่ธาตุหลายชนิดรวมกันมีอยู่ตาม
ธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 2

...ตร พาทย์ถ้วนสำหรับกับแตรสังข์ทั้งกริยาบูชาทั้งหลายแล้วท่านจึงแต่ง
พระทานสบกกริยาการฉลองทั้งหลาย

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 58-59)

จากข้อความดังกล่าว ปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนาม
ประสมดังกล่าวเป็นแบบสิ่งประดิษฐ์-วัสดุ คือ คำว่า แตรสังข์ ซึ่งหมายถึง เครื่องดนตรีที่ใช้ประโคม
ในพระราชพิธี คำว่า แตร หมายถึงเครื่องเป่า และคำว่า สังข์ หมายถึง หอยชนิดหนึ่งสามารถใช้เป่า
ในงานมงคล

ตัวอย่างที่ 3

...สืบค้นหาเอาพระพุทธรูปหินเก่าแก่แต่บุราด้วยไกลชั่วสองสามคืนเอา
มาประดิษฐานไว้

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 30)

จากข้อความดังกล่าว ปรากฏคำนามประสมอรรถสัมพันธ์ของคำเป็นแบบ
สิ่งประดิษฐ์-วัสดุ คือคำว่า พระพุทธรูปหิน คำว่า พระพุทธรูป หมายถึง รูปจำลองพระพุทธรเจ้า
โดยมากฉลักเป็นประติมากรรม เป็นหน่วยหลัก และหน่วยขยายคือคำว่า หิน หมายถึง ก้อน
ของแข็งชนิดหนึ่งที่ประกอบด้วยแร่ธาตุหลายชนิดรวมกันมีอยู่ตามธรรมชาติ ดังนั้น คำว่า
พระพุทธรูปหิน จึงเป็นคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบสิ่งประดิษฐ์-วัสดุ หมายถึง รูปจำลอง
พระพุทธรเจ้าที่สร้างขึ้นจากหิน

ตัวอย่างที่ 4

...บาตรทองเหลืองดวงหนึ่งคำตำลึงหนึ่งเป็นบาตรพระเจ้า ลางพานเท
สดวงหนึ่ง หน้าศอกสี่นิ้ว

(จารึกวัดเขมา ด้าน 1 บรรทัดที่ 17-18)

จากข้อความดังกล่าว ปรากฏคำนามประสมอรรถสัมพันธ์ของคำเป็นแบบ
สิ่งประดิษฐ์-วัสดุ คือคำว่า บาตรทองเหลือง คำว่า บาตร เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ภาชนะอย่างหนึ่ง
ของนักบวชสำหรับรับอาหาร และหน่วยขยายคือคำว่า ทองเหลือง หมายถึง ก้อนโลหะเจือชนิดหนึ่ง

ประกอบด้วยทองแดงและสังกะสี ลักษณะเป็นโลหะสีเหลือง ดังนั้น คำว่า บาตรทองเหลือง จึงเป็น คำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบสิ่งประดิษฐ์-วัสดุ หมายถึง ภาชนะรับอาหารของนักบวชที่ทำจากทองเหลือง

3.1.5 สรรพสิ่ง-แหล่ง (Item-location)

คำนามประสมที่มีอรรถสัมพันธ์ชนิดนี้สามารถจำแนกออกเป็น 4 รูปแบบย่อยซึ่งแตกต่างกันไปคือ สิ่งมีชีวิต-ถิ่นฐาน (animate-habitat) วัตถุ-สถานที่ (inanimate-place) และ วัตถุ-ที่มา (inanimate-source) ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...(ข้า)ขุนมนตรีเสนาบดีอม(าตย์)_____ทั้งหลาย อีกนางเมือง(ง)_____
พุ่มมาลักพี่ชาวพิไ(ไป)_____

(จารึกปู่จิดขุนจอด ด้าน 3 บรรทัดที่ 7-9)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมอรรถสัมพันธ์เป็นแบบสรรพสิ่ง-แหล่งที่มีรูปแบบย่อยชนิดสิ่งมีชีวิต-ถิ่นฐาน คือคำว่า นางเมือง โดยที่คำดังกล่าวประกอบด้วย คำว่า นาง ที่หมายถึง คำบุคคลที่เป็นเพศหญิง ส่วนคำว่า เมือง หมายถึง จังหวัด เขตชุมชนเป็นที่ตั้งของรัฐ

ตัวอย่างที่ 2

...เมืองสุโขทัยนี้มีกฐิพินารปู่ครูอยู่มีสรีดภงสมี่ป่าพร้าวป่าลงมีปาม่วงป่า
ขามมี น้ำโคกมีพระขพุ่งผีเทพดาในเขอันนั้น

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 3 บรรทัดที่ 4-6)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมอรรถสัมพันธ์เป็นแบบสรรพสิ่ง-แหล่งที่มีรูปแบบชนิดวัตถุ-สถานที่ คือ คำว่า น้ำโคก ซึ่งหมายถึง น้ำที่ดอน ประกอบด้วยคำว่า น้ำ หมายถึง ของเหลวใสไม่มีกลิ่นไม่มีสีโดยปริยายคือของเหลวที่ใช้สำหรับอุปโภคบริโภค และ คำว่า โคก หมายถึง ที่ดอน

ตัวอย่างที่ 3

...สีพื้นต้นน้ำมันหล่อรดทั่วเหนือหุ้มหาประทับ

(จารึกวัดเขากบ ด้าน 2 บรรทัดที่ 29)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบ สรรพสิ่ง-แหล่งที่มีรูปแบบวัตถุ-ที่มา คือ คำว่า น้ำมัน ซึ่งหมายถึง ของเหลวที่สกัดจากพืช เปลวสัตว์ แร่ธาตุบางชนิดในที่อาจมาจากน้ำมันจากยางพืชที่ใช้เป็นส่วนผสมของการทำได้ในสมัยสุโขทัย ทั้งนี้ คำดังกล่าวประสมขึ้นจากคำว่า น้ำ เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ของเหลวชนิดหนึ่งใสไม่มีสีไม่มี กลิ่น กับคำว่า มัน ซึ่งหมายถึง สิ่งที่เป็นไขภายในคน พืช สัตว์ และในที่นี้ก็จะหมายถึงสิ่งที่เป็น ไขภายในพืชโดยเฉพาะต้นยางสำหรับใช้ผสมทำได้

ตัวอย่างที่ 4

...เหนือหัวพระศรีศรัทธาราชจุฬามณีนัยยิณศรัทธาน้ำตาลถึงตกหนักหนา
บูชาทั้งตนนอกเข่าชองงหลายบ่มีว่าถึเลย

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 69-70)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบ สรรพสิ่ง-แหล่งที่มีรูปแบบวัตถุ-ที่มา คือคำว่า น้ำตาล ซึ่งหมายถึง น้ำที่ไหลออกมาจากดวงตา ทั้งนี้ คำดังกล่าวประสมขึ้นจากคำว่า น้ำ ซึ่งเป็นหน่วยหลัก หมายถึง ของเหลวใสชนิดหนึ่งไม่มีสีไม่มี กลิ่น กับคำว่า ตา หมายถึง ซึ่งหมายถึงอวัยวะในร่างกายใช้สำหรับดู

3.1.6 วัตถุประสงค์-จุดประสงค์ (Object-purpose)

ค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบวัตถุ-จุดประสงค์จะประกอบด้วย หน่วยหลักที่กล่าวถึงวัตถุขึ้นใดขึ้นหนึ่งและหน่วยขยายจะบ่งบอกวัตถุประสงค์ของการมีการเกิดขึ้น ของวัตถุขึ้นนั้น คือ รูปแบบวัตถุเป็นสิ่งอื่น ๆ ที่สำหรับใช้เฉพาะกับจุดประสงค์ ดังนี้

ค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบวัตถุประสงค์-จุดประสงค์นี้จะ ประกอบไปด้วยหน่วยหลักเป็นคำที่บ่งบอกถึงสถานที่และหน่วยขยายจะทำหน้าที่แสดงจุดประสงค์ ของสถานที่นั้น ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...สาบานว่าร้ายในเสมาจารึกนี้ _____ ผู้บ่ชื้อทันตาคน

ทั้งหลาย _____

(จารึกปูชนียวัตถุ จอด ด้าน 3 บรรทัดที่ 15-16)

คำว่า เสมาจารึก ที่ปรากฏในข้อความดังกล่าวหมายถึงใบเสมาที่มีไว้เพื่อใส่ข้อความจารึกไว้ คำดังกล่าวประกอบด้วยคำว่า เสมา เป็นหน่วยหลักหมายถึงเครื่องบอกเขต โบลต์ ส่วน จารึก หมายถึง การเขียนอักขระลงไปบนวัตถุในที่นี้หมายถึงเสมา

3.1.7 สิ่งถือครอง-เจ้าของ (Possessed-possessor)

คำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบสิ่งถือครอง-เจ้าของประกอบไปด้วยหน่วยหลักเป็นคำที่บ่งบอกถึงสิ่งถือครองและหน่วยขยายจะแสดงเจ้าของของสิ่งถือครองนั้น ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ธนั้นในเดือนหกบุรณมีผิจักนับด้วยวันได้เจ็ดแสนหมื่นสี่ร้อยหกสิบแปด

วัน วันพระได้เป็นพระพุทธรูปในวันพุธ

(จารึกปูชนียวัตถุ จอด ด้าน 3 บรรทัดที่ 15-16)

คำว่า วันพระ หมายถึง วันประชุมถือศีลฟังธรรมในพระพุทธศาสนา เดือนหนึ่งมี 4 วัน คือ วันขึ้นและแรม 8 ค่ำ ขึ้นและแรม 15 ค่ำ หากเป็นเดือนขาดคือ แรม 14 ค่ำ บางที่อาจเรียกว่า วันอุโบสถ ทั้งนี้ คำดังกล่าวประสมจากคำว่า วัน เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ช่วงระยะเวลาหนึ่งตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ขึ้นของอีกวันหนึ่ง ส่วนคำว่า พระ เป็นหน่วยขยาย ในที่นี้หมายถึง พระพุทธรูปหรือคำที่เนื่องด้วยพระพุทธรูป รวมทั้ง หมายถึงคำเรียกผู้อุทิศตัวสืบศาสนา

ตัวอย่างที่ 2

...น้องย่าผู้เฒ่าผู้แก่ให้รู้ปรางไฟพรฟ้า

(จารึกนครชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 38)

คำว่า ไฟรฟ้า หมายถึง ประชาชนของพระเจ้าแผ่นดิน ประกอบด้วย
 คำนาม 2 คำ คือคำว่า ไฟร เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ชาวเมือง พลเมืองสามัญ กับคำว่า ฟ้า เป็น
 หน่วยขยาย ในที่นี้อาจหมายถึง พระมหากษัตริย์

ตัวอย่างที่ 3

...ให้เอาวัวควายนั่นอันจักฆ่ามันชี้ให้กันเห็นทั้งหลายมันมุลนายไซร์
ไฟรไซร์ ให้มุลนายรู้เพื่อนตนและเพื่อนของตนรู้ใจผู้กระทำ
 (จารีกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 2 บรรทัดที่ 41-42)

คำว่า มุลนาย หมายถึง เจ้านายที่ไฟรอยู่ในสังกัด คำดังกล่าวเกิดจากการ
 ประสมคำของคำว่า มุล เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ต้นเค้า ในที่นี้ หมายถึง ไฟร กับคำว่า นาย ในที่นี้
 หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ หรือ หัวหน้า

ตัวอย่างที่ 4

...บาตรทองเหลืองดวงหนึ่งคำตำลึงหนึ่งเป็นบาตรพระเจ้า ลางพานเท
 สดวงหนึ่ง หน้าศอกสี่นิ้ว
 (จารีกวัดเขมา ด้าน 1 บรรทัดที่ 17-18)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบสิ่งถือ
 ครอง-เจ้าของ คือ คำว่า บาตรพระเจ้า คำว่า บาตร เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ภาชนะรับของนักบวช
 อย่างหนึ่งสำหรับรับอาหาร ส่วนคำว่า พระเจ้า เป็นคำขยาย ในที่นี้หมายถึง พระพุทธเจ้า หรือ ใช้
 เป็นคำเรียกพระพุทธรูปซึ่งเสมือนเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า ดังนั้น คำว่าบาตรพระเจ้า จึงหมายถึง
 พระเจ้าถือครองบาตร

นอกจากนั้น ในคำประสมสมัยสุโขทัยที่อรรถสัมพันธ์อยู่ในรูปแบบสิ่งถือ
 ครอง-เจ้าของ ยังปรากฏในรูปแบบที่ตรงข้ามกัน คือ เจ้าของ-สิ่งถือครอง (Prossessor-
 prossessed) ด้วย กล่าวคือ ความหมายของหน่วยหลักหมายถึงเจ้าของของสิ่งที่ถือครองและ
 หน่วยขยายซึ่งอยู่ในตำแหน่งถัดมาจะมีความหมายเกี่ยวกับสิ่งที่ถือครอง ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...เป็นเจ้าวัดบริหารภิกษุได้[สี่ปี]ปลายนายญี่งามนางเอดพิทุย ป้า ลุง
มหาเถรพินางกองบุญหากเป็นประธานทั้งพี่น้องนางอุต

(จารึกเจ้าวัดบริหารภิกษุ บรรทัดที่ 1-4)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบ
เจ้าของ-สิ่งถือครอง คือคำว่า เจ้าวัด ประสมขึ้นจากคำว่า เจ้า เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ผู้เป็นใหญ่
หัวหน้า หรือ ผู้นำ กับคำว่า วัด หมายถึง สถานที่ทำกิจกรรมทางศาสนา ประกอบด้วยโบสถ์ วิหาร
และยังเป็นสถานที่ที่นักบวชอาศัยอยู่

ตัวอย่างที่ 2

...4 ปีชาลนักษัตรแต่เจ้าไทยท่านออกมาจากอุทรแม่เดือนสาม วันพุธ
ได้มานักชัตฤกษ์พอได้ศักราชเท่านั้นแล

(จารึกปูชนียวัตถุ จอด บรรทัดที่ 7-9)

คำว่า เจ้าไทย หมายถึง เจ้านายที่เป็นใหญ่ในดินแดนไทย ประกอบด้วย
หน่วยหลักคือคำว่า เจ้า หมายถึง ผู้ที่เป็นใหญ่ กับคำว่า ไทย เป็นหน่วยขยาย หมายถึง ดินแดน
หนึ่งในทวีปเอเชียโดยปริยายหมายถึงดินแดนที่คนไทยอาศัยอยู่

3.1.8 วัตถุ-สิ่งเปรียบเทียบ (Object-compared)

ค่านามประสมในสมัยสุโขทัยยังพบว่าอรรถสัมพันธ์ของคำมีบางคำที่
หน่วยหลักบ่งบอกว่าเป็นวัตถุและหน่วยขยายเป็นสิ่งที่นำมาเปรียบวัตถุดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...เบื้องหัวนอนถึงขุนลุนตาขุนดาขุนด่านเบื้องโนหรดีถึงยอดเวียงเหล็ก

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 13)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบวัตถุ-
สิ่งเปรียบเทียบ คือคำว่า เวียงเหล็ก หมายถึง เมืองเล็กที่มีชัยภูมิที่ตั้งก่อนถึงเมืองใหญ่ เป็นเมืองที่
ป้องกันการรุกรานของข้าศึก ประกอบด้วยหน่วยหลัก คือคำว่า เวียง หมายถึง เมือง กับคำว่า เหล็ก

หมายถึง โลหะธาตุมีคุณสมบัติที่แข็งแกร่ง ทั้งนี้เปรียบ เหล็ก หมายถึง สิ่งที่แข็งแกร่ง เมื่อนำมาเปรียบกับคำว่า เวียง จึงทำให้สื่อความหมายว่า เมืองที่มีความแข็งแกร่งเหมือนเหล็ก

ตัวอย่างที่ 2

...พระเจดีย์เหนือหูกเข้าจึงแล้วตั้งเวียงผาล้อมพระมหาธาตุสามเข้าจึงแล้ว

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 4 บรรทัดที่ 7-8)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบวัตถุ-สิ่งเปรียบเทียบ คือ คำว่า เวียงผา หมายถึง กำแพงหินเพื่อป้องกันการรุกรานของข้าศึก ประกอบด้วยหน่วยหลัก คือ คำว่า เวียง หมายถึง เมือง กับคำว่า ผา หมายถึง หินที่เขาเป็นแนวลาดกว้าง ทั้งนี้การประสมคำดังกล่าวอาจเปรียบ ผา หมายถึง สิ่งที่แข็งแกร่ง เมื่อนำมาเปรียบกับคำว่า เวียง จึงทำให้สื่อความหมายว่า เขตแดนที่มีความแข็งแกร่งเหมือนหิน เป็นต้น

3.1.9 ผู้ชำนาญ-สิ่งที่ชำนาญ (Expert-experting)

คำนามประสมในสมัยสุโขทัยยังพบว่าอรรถสัมพันธ์บางคำแสดงให้เห็นว่าหน่วยหลักจะบ่งถึงบุคคลที่มีความชำนาญในกิจการหนึ่งและหน่วยขยายเป็นคำที่แสดงถึงสิ่งที่ชำนาญ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...มักกษชาดก พระโพธิสัตว์เป็นพ่อค้าไปขายสินค้าในบ้านช่างเกวียนเห็น
ป่าวเอาขวานเสียบหัวพ่ออันเป็นคำรบสี่

(จารึกภาพชาดกวัดศรีชุม (โมรณัจจชาดก) บรรทัดที่ 1-5)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบผู้ชำนาญ-สิ่งที่ชำนาญ คือ คำว่า ช่างเกวียน หมายถึง ผู้ชำนาญในการทำเกวียน หน่วยหลักคือคำว่า ช่าง หมายถึง ผู้ชำนาญในด้านใดด้านหนึ่ง หน่วยขยายคือคำว่า เกวียน หมายถึง ยานชนิดหนึ่งมี 2 ล้อ ใช้วัวหรือควายเทียมลาก

ตัวอย่างที่ 2

...แต่นักบุญช่วยสร้างไว้กับพระเป็นเจ้าแพรว...ดกเกาะเยี่ยผืนหนึ่ง คำ
หกบาทอำแดงกอนชื่อไว้รองพระธรรมคัมภีร์

(จารึกวัดเขมา ด้าน 1 บรรทัดที่ 27-28)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบ
ผู้ชำนาญ-สิ่งที่ชำนาญ คือคำว่า นักบุญ ประสมขึ้นจากคำว่า นัก เป็นหน่วยหลัก เป็นคำประกอบ
หน้าคำอื่นแล้วมีความหมายถึงผู้ชำนาญหรือผู้ถนัดในศาสตร์นั้น ๆ คำว่า บุญ หมายถึง ความดี คำ
ว่า นักบุญ จึงหมายถึง ผู้ฝึกฝนในการทำบุญ

3.1.10 คน-เพศ/อายุ (Person-gender/age)

คำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ประกอบด้วยคน-เพศ/อายุเป็นคำนาม
ประสมที่หน่วยหลักมีความหมายเกี่ยวกับบุคคล ส่วนหน่วยขยายมีความหมายเกี่ยวกับอายุหรือ
เกี่ยวกับเพศชาย-เพศหญิง ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ตูพี่น้องท้องเดียวห้าคนผู้ชายสามผู้หญิงสองพี่เฒ่าผู้เฒ่าตายจากเฒ่าเตียม
แต่ยังเล็ก

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 1 บรรทัดที่ 2-3)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบ
คน-เพศ/อายุ คือคำว่า ผู้ชาย หมายถึง คนเพศชาย มีหน่วยหลักคือคำว่า ผู้ หมายถึง คน คำว่า
ชาย หมายถึง เพศผู้

ตัวอย่างที่ 2

...ตูพี่น้องท้องเดียวห้าคนผู้ชายสามผู้หญิงสองพี่เฒ่าผู้เฒ่าตายจากเฒ่า
เตียมแต่ยังเล็ก

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 1 บรรทัดที่ 2-3)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบ คน-เพศ/อายุ คือคำว่า ผู้หญิง ซึ่งเป็นคำโบราณปัจจุบันใช้คำว่า ผู้หญิง หมายถึง คนเพศหญิง หน่วยหลักคือคำว่า ผู้ หมายถึง คน หญิง หมายถึง เพศหญิง เป็นหน่วยขยายของหน่วยหลัก

ตัวอย่างที่ 3

...พระเจ้าบุญญแลแม่จันแลนางเริ่มนางไรแล้วเจ้าใสอานนท์ลูกชาย
สลายใจชื่อนางยอด ดูทั้งหลายขอพบพระศรีอารียไมตรีเจ้าอัน
(จารึกสุโขทัยนายญี่ปุ่น บรรทัดที่ 1)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบ คน-เพศ/อายุ คำว่า ลูกชาย ประกอบด้วยคำว่า ลูก เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ผู้สืบสายเผ่าพันธุ์ และ คำว่า ชาย หมายถึง เพศผู้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาอรรถสัมพันธ์ของคำดังกล่าวพบว่าคำว่า ลูกชาย มีอรรถสัมพันธ์ ในรูปแบบ คน-เพศ

3.1.11 คำเรียกญาติ-สรรพสิ่ง (Kin item-item)

ค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์ประกอบด้วยคำเรียกญาติ-สรรพสิ่งเป็น ค่านามประสมที่หน่วยหลักมีความหมายเกี่ยวกับคำเรียกญาติ เช่น พ่อ แม่ ลูก ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น และหน่วยขยายมีความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...แม่พืงนี้อย่าขาดสักเมื่อให้ยาปู่ครู
(จารึกนครชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 37)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบคำเรียกญาติ-สรรพสิ่ง คือคำว่า แม่พืง คำว่าแม่พืง มีคำว่า แม่ เป็นหน่วยหลัก ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งที่เป็นประธานของสิ่งต่าง ๆ ส่วนคำว่า พืง ซึ่งเป็นหน่วยขยาย สันนิษฐานว่าหมายถึง ปิง ซึ่งเป็นชื่อแม่น้ำสายหนึ่ง หากคำดังกล่าวหมายถึง แม่พืง จึงทำให้พิจารณาอรรถสัมพันธ์ได้ว่า คำว่า แม่ เป็น หน่วยหลักที่บ่งถึงคำเรียกญาติ และคำว่า พืง เป็น หน่วยขยายซึ่งเป็นชื่อแม่น้ำ

ตัวอย่างที่ 2

...แม่พืงนื้อย้าชาดลั๊กเมื่อให้ย้า**ปู่ครู**

(จารึกนครชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 37)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบคำเรียกญาติ-สรพสิ่ง คือคำว่า ปู่ครู คำว่า ปู่ครู ประกอบด้วยคำว่า ปู่ เป็นหน่วยหลักหมายถึง พ่อของพ่อ หรืออาจเป็นชายสูงวัยที่เป็นที่เคารพนับถือ ส่วนคำว่า ครู เป็นหน่วยขยาย หมายถึงผู้ที่มีความรู้สามารถสั่งสอนผู้อื่นได้ ในที่นี้ คำว่า ปู่ครู จึงหมายถึง ชายชราที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่นับถือของผู้คนทั่วไปและสามารถสั่งสอนผู้อื่นได้

ตัวอย่างที่ 3

...แม่ลูกได้**แม่ครัว**ให้ถือจ้งหันแก่ท่านเถรสรเจ้าหินเพื่อเข้าถือใน

พรรษา 3 เดือนแล้วไซ้

(จารึกวัดหินดั่ง ด้าน 1 บรรทัดที่ 10-11)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบคำเรียกญาติ-สรพสิ่ง คือคำว่า แม่ครัว หมายถึง คนทำอาหาร ประกอบด้วยคำว่า แม่ เป็นหน่วยหลัก หมายถึง เพศผู้ให้กำเนิด และคำว่า ครัว หมายถึง ส่วนหนึ่งของบ้านใช้ทำอาหาร

ตัวอย่างที่ 4

...เจ้าของร้องให้ช้อยกุม**พ่อเจ้าบ้านเจ้าเรือน**นั้นก็ยั้ง บ้านและกลายบมีฝูงช้อยและละขโมยนั้นปล่อยไปก็ดีทั้งบว่าประการหนึ่ง

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 2 บรรทัดที่ 16-17)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธ์เป็นแบบคำเรียกญาติ-สรพสิ่ง คือคำว่า คือ คำว่า พ่อเจ้าบ้านเจ้าเรือน ประกอบด้วยคำว่า พ่อ เป็นหน่วยหลัก หมายถึง ชายผู้ให้กำเนิด กับคำว่า เจ้าบ้านเจ้าเรือน เป็นหน่วยขยาย หมายถึง ผู้ดูแลและเป็นใหญ่ในบ้านในเรือนหรือที่อยู่อาศัย

3.1.12 ตัวเลข-ตัวเลข (Number-number)

ค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของค่านามที่ประสมกันในรูปแบบตัวเลข-ตัวเลขนี้เป็นการประสมกันของค่านามที่มีความหมายเกี่ยวกับตัวเลขทั้งที่เป็นเลขโดด จำนวนนับ หรือลำดับประสมกันทั้งหน่วยหลักและหน่วยขยาย ทั้งนี้ ตัวเลขที่นำมาประสมกันนั้นหน่วยหลักสามารถอยู่ในตำแหน่งแรกหรือตำแหน่งหลังก็ได้ ในทำนองเดียวกัน หน่วยขยายยังสามารถอยู่ในตำแหน่งแรกและตำแหน่งหลังได้เช่นกัน ดังนี้

การประสมคำที่อรรถสัมพันธ์ของค่านามประสมชนิดตัวเลข-ตัวเลข ที่สัมพันธ์กันในลักษณะหน่วยหลัก-หน่วยขยาย นี้ จะเป็นการประสมกันของหน่วยหลักที่มีค่าเท่ากับ สิบ และ หน่วยขยายจะมีค่าน้อยกว่าสิบ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

... ด ให้แก่ว่าดังนี้ ฝึกจับด้วยปีได้พันเก้าร้อยสี่สิบหกปี ๐ ปี

(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 26)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่มีอรรถสัมพันธ์ของตัวเลขกับตัวเลข คือ พันเก้าร้อยสี่สิบหก เรียงลำดับวากยสัมพันธ์ได้เป็น พัน-เก้าร้อย-สี่สิบหก คำว่า สี่สิบหก เป็น หน่วยขยาย และคำว่า เก้าร้อย เป็นหน่วยหลัก

ในลำดับต่อมา เมื่อเกิดการประสมกันของคำว่า เก้าร้อย กับ สี่สิบหก เป็น เก้าร้อยสี่สิบหก จำนวนดังกล่าวจะเป็น หน่วยขยาย และคำว่า พัน จะเป็นหน่วยหลัก หมายถึง พัน จำนวน หนึ่ง ครั้ง กับอีก เก้าร้อยสี่สิบหก

ตัวอย่างที่ 2

...ลักษณะขาดก ๐ พระโพธิสัตว์เป็นกวาง คัมบสิบเอ็ดแล

(จารึกจารึกภาพขาดกวัดศรีชุม (เวทัพพขาดก) บรรทัดที่ 1-6)

คำว่า สิบเอ็ด เป็นการประสมกันระหว่างตัวเลขกับตัวเลข มีหน่วยหลักคือคำว่า สิบ และหน่วยขยายคือคำว่า เอ็ด หมายถึงสิบกับอีกหนึ่ง โดยเปลี่ยนคำเรียกตัวเลข หนึ่ง ในคำท้าย เป็น เอ็ด

ตัวอย่างที่ 3

...คานันทองหมื่นหนึ่งเงินหมื่นหนึ่ง เบี้ยสิบล้าน หมากสิบล้าน ผ้าจิวรสี่ร้อย บาตรสี่ร้อย

(จารึกวัดป่ามะม่วง ด้าน 3 บรรทัดที่ 14-16)

คำว่า หมื่นหนึ่ง มีหน่วยหลักคือ หมื่น หน่วยขยาย มีความหมายเท่ากับหนึ่ง เมื่อนำคำว่าหมื่นประสมกับคำว่าหนึ่งจึงได้ความหมายว่ามี หมื่น จำนวน หนึ่ง ครั้ง

การประสมคำที่อรรถสัมพันธ์ของค่านามประสมชนิดตัวเลข-ตัวเลข ที่สัมพันธ์กันในลักษณะหน่วยขยาย-หน่วยหลักนี้ จะเป็นการประสมกันของหน่วยหลักที่มีค่าเท่ากับสิบ ร้อย พัน หมื่น แสน และ ล้าน หรือ อาจกล่าวได้ว่าเป็นหน่วยนับจำนวน นั่นเอง ส่วน หน่วยขยายจะเป็นจำนวนที่บ่งว่าสิบ ร้อย พัน หมื่น แสน และ ล้าน ก็ครั้ง ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...ผลขาดกพระโพธิสัตว์.....ได้ห้าร้อย พ

(จารึกจารึกภาพขาดกวัดศรีชุม (ติบิลลัตถมิกคขาดก) บรรทัดที่ 1-2)

คำว่า ห้าร้อย มีคำว่า ร้อย เป็นหน่วยหลัก และคำว่า ห้า เป็นหน่วยขยายที่บ่งความหมายว่า ร้อย จำนวน 5 ครั้ง เป็น ห้าร้อย

3.1.13 ตัวเลข-วัตถุ (Number-item)

ค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของค่านามทั้ง 2 คำประสมกันนี้ นอกจากตัวเลขกับตัวเลขจะประสมกันแล้ว ยังมีรูปแบบตัวเลขประสมกับวัตถุด้วย กล่าวคือ เป็นการประสมกันของหน่วยหลักที่มีความหมายเกี่ยวกับตัวเลขและหน่วยขยายมีความหมายเกี่ยวกับวัตถุ ซึ่งวัตถุในที่นี้ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นลักษณนามหากเป็นคำที่มีความหมายบ่งถึงวัตถุต่าง ๆ ที่ขยายความให้ชัดเจนในเชิงนามนัย ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...โสดมสมสิบข้าวข้าวมาลูตะนาวศรีเพื่อเลือกเอาคนผู้ดี

(จารึกวัดเขากบ ด้าน 2 บรรทัดที่ 19)

คำว่า สิบข้าว เกิดจากการประสมกันระหว่างคำว่า สิบ ซึ่งหมายถึงจำนวนเต็มจำนวนหนึ่งระหว่างเก้ากับสิบเอ็ด เป็นหน่วยหลัก คำว่า ข้าว ในที่นี้หมายถึง ปี เป็นคำที่ใช้ระบุอายุ เนื่องจากวิถีชีวิตของคนไทยปลูกข้าวในฤดูกาลทำนาปีละ 1 ครั้ง

3.2 อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์

3.2.1 คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายเหมือนหรือคล้ายกัน

คำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำดังกล่าวมีความหมายเหมือนหรือคล้าย และคำนามคำใดคำหนึ่งสามารถแทนคำประสมทั้งคำได้ แบ่งเป็นคำนามประสมความหมายเหมือนกับคำนามประสมความหมายคล้าย ยกตัวอย่างเช่น

1) คำนามประสมความหมายเหมือน

ตัวอย่างที่ 1

...จึงจักให้ไปเอาศิลาหิน.....ชาวเจ้าทั้งหลายอันมีศรัทธาแลได้กระทำ
การในเขตพนัมนิมาเถรธรรมรักขิตหม

(จารึกเขตพน ด้าน 1 บรรทัดที่ 1-3)

คำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์มีความหมายเหมือนกัน คือ คำว่า ศิลา หิน คำว่า ศิลา และ คำว่า หิน ต่างมีความหมายว่า หิน ด้วยกันทั้งคู่ และเมื่อกล่าวถึงหน่วยสมาชิกหน่วยใดหน่วยหนึ่งไม่ว่าจะเป็นคำว่า ศิลา หรือ หิน ต่างสื่อความหมายว่าเป็นวัตถุแข็งชนิดหนึ่งเหมือนกัน

ตัวอย่างที่ 2

...พระมหาเถรเจ้าและนายสรศักดิ์ไว้ค่านับกับจารึกต่อสิ้นกัลปาวสาน
ดูข้าท่านทั้งหลายชวนชวาทในศาสนาจะปรารภนาทนศาสนาพระศรีอารียไมตรี
โพธิสัตว์ทุกชาติ

(จารึกวัดสรศักดิ์ ด้าน 1 บรรทัดที่ 34-35)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมที่มีความหมายเหมือนกัน คือ คำว่า ดูข้า กล่าวคือ เป็นคำประสมจากคำว่า ดู กับ คำว่า ข้า ที่ต่างเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ด้วยกันทั้งคู่

ตัวอย่างที่ 3

...ดับหนทางแต่เมืองสุโขทัยมาถึงจอมเขานี้งามหนักหนาแก่กม สอง
ขอกหนทางย้อมดั่งกลีปพฤกษ์ไสร่มยวล

(จารึกวัดสรศักดิ์ ด้าน 1 บรรทัดที่ 34-35)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธน์มีความหมายเหมือนกัน คือคำว่า หนทาง ซึ่งหมายถึง ทาง ทางเดิน ถนน โดยที่คำดังกล่าวประสมขึ้นจากคำว่า หน หมายถึง ทาง และ คำว่า ทาง ก็มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า หน

ตัวอย่างที่ 4

...บาอาจารย์มาทั้งหลายราบ_____ริสได้เนียรพาน นิราศ
ศไ._____กอนั้น

(จารึกแสดงผลกรรมสุนิพพาน ด้าน 1 บรรทัดที่ 12-14)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธน์มีความหมายเหมือนกันคือคำว่า บาอาจารย์ ซึ่งหมายถึง ครูอาจารย์ หรือ ผู้สั่งสอนแนวทาง โดยที่คำดังกล่าวประสมขึ้นจากคำว่า บา หมายถึง ครู อาจารย์ ส่วนคำว่า อาจารย์ ก็มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า บา

ตัวอย่างที่ 5

...ผู้รู้หลวงโหรทายยาหยูกก็ถอยแต่นั้นแล บ่ชอบบ่ยำ เลย ฝีมือคนถาม
ดังนี้ไสดแต่วันพระเจ้าเราได้เป็นพระพุทฺธ

(จารึกนครชุมด้าน 1 บรรทัดที่ 23-24)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธน์ของคำนามประสมมีความหมายเหมือนกันคือคำว่า ยาหยูก โดยที่ทั้ง 2 คำต่างมีความหมายว่า ยา กล่าวคือหยูก เป็นภาษาจีน หมายถึง ยารักษาโรค

ตัวอย่างที่ 6

...เป็นที่อยู่ชาวเจ้าเทพดาอันรักษาพระเจดีย์ธาตุและพระบาทแลใน(จ)
เอาใส่ให้ท่านทั้งหลาย

(จารึกกำแพงงาม ด้าน 1 บรรทัดที่ 23-25)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธมีความหมายเหมือนกันคือคำว่า ชาวเจ้าเทพดา ซึ่งหมายถึง ชาวสวรรค์ โดยที่คำดังกล่าวประสมขึ้นจากคำว่า ชาวเจ้า ซึ่งในที่นี้สันนิษฐานว่าไม่ได้หมายถึง นางสนมกำนัล แต่หมายถึง บรรดาเทพเจ้าทั้งหลาย เนื่องจากพิจารณาจากบริบทแล้วจะพบว่า ชาวเจ้าเทพดา มีคำขยายบ่งบอกหน้าที่คือ ... รักษาพระเจดีย์ธาตุและพระบาท... นั่นจึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้ที่จะสามารถปกปักรักษาดูแลสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา คำว่า ชาวเจ้า ในที่นี้จึงหมายถึง ชาวสวรรค์ทั้งหลาย และ ผู้ที่อยู่บนสวรรค์ก็คือเทวดา ส่วน คำว่า เทพดา ก็หมายถึง เทวดา หรือหมายถึง ชาวสวรรค์

ตัวอย่างที่ 7

...อันใคร่ดูดีพิเศษ อาจฟอกโรคะ เกสส และปริสุทธิตตมะ กว่าอนทร
พรหม ยม เทพดา มหาชนคนทั้งหลายด้วยสาธุสัตตปฐ

(จารึกบ้านางเมาะ ด้าน 1 บรรทัดที่ 6-9)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธมีความหมายเหมือนกันคือคำว่า มหาชนคนทั้งหลาย หมายถึง คนจำนวนมาก คำดังกล่าวประกอบด้วยคำว่า มหาชน และคำว่า คนทั้งหลาย ทั้ง 2 คำ ต่างมีความหมายที่เหมือนกันคือต่างหมายถึง คนจำนวนมาก

ตัวอย่างที่ 8

...น้องย่าผู้เฒ่าผู้แก่ให้รู้ปราณี้ไพร่ฟ้า

(จารึกนครชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 38)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธมีความหมายคู่กัน คือ คำว่า ผู้เฒ่าผู้แก่ ประกอบด้วยคำว่า ผู้เฒ่า กับ ผู้แก่ ทั้ง 2 คำยังมีความหมายเหมือนกัน คือ คำว่า ผู้เฒ่า หรือ ผู้เฒ่า ในปัจจุบัน หมายถึง คนสูงอายุ และ คำว่า ผู้แก่ หมายถึง คนสูงอายุ

2) คำนามประสมความหมายคล้าย

คำนามประสมรูปแบบนี้จะมีหน่วยสมาชิกที่มีความหมายคล้ายกัน หน่วยสมาชิกในรูปแบบนี้ไม่ได้มีความหมายบ่งถึงสิ่งเดียวกันเท่าใดนัก ดังนั้น หน่วยสมาชิกหน่วยใดหน่วยหนึ่งจึงไม่สามารถแทนคำนามประสมทั้งคำได้ และคำนามประสมจะมีความหมายใหม่ที่อาศัยพื้นฐานจากคุณสมบัติของคำนามประสมทั้ง 2 คำมาร่วมกัน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

...นตรายแต่เจ้าพระยา ถ้อยคำลำนาสัตย์ประติข(ญา)_____ (ม)า

(จารึกนครชุมด้าน 1 บรรทัดที่ 23-24)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมมีความหมายคล้ายกันคือคำว่า ถ้อยคำ โดยที่คำดังกล่าวประสมขึ้นจากคำว่า ถ้อย ซึ่งหมายถึง คำพูด และคำว่า คำ ซึ่งหมายถึง เสียงพูดที่เปล่งออกมา และยังรวมหมายถึงลายลักษณ์อักษรที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้นเพื่อแสดงความคิด

ตัวอย่างที่ 2

...งสาธุสัตบุรุษทั้งหลายจูงเร่งกระทำบุญธรรมในศาสนาพระพุทธเมื่อ
ยังมีเทววัน ชั่วเราบัดนี้มีบุญหนักหนา

(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 57)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมมีความหมายคล้ายกัน คือคำว่า บุญธรรม ดังนี้ บุญ หมายถึง การทำดีตามหลักคำสอนในศาสนาเป็นคุณงามความดีที่ได้รับ ส่วนคำว่า ธรรม หมายถึง การทำความดีเช่นกัน แต่มีความหมายกว้างกว่านี้คือหมายถึงหลักประพฤติปฏิบัติตนในศาสนา ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากความหมายของทั้ง 2 คำ จะพบว่าทั้ง 2 คำ มีความหมายที่คล้ายกัน คือ การทำความดีตามหลักศาสนา

ตัวอย่างที่ 3

...ขอมจุ้มมีเฝ้าพันธุ์เทียนยอมสุมยกกทริสดี

(จารึกบ้านางเมะ ด้าน 2 บรรทัดที่ 11)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์มีความหมายคล้ายกันคือคำว่า เฝ้าพันธุ์ ซึ่งหมายถึง เชื้อสาย โดยประกอบด้วยคำว่า เฝ้า หมายถึง กลุ่มชนเชื้อชาติเดียวกัน และคำว่า พันธุ์ หมายถึง พวกเหมือนเชื้อสายวงศ์วาน เทือกเถาเหล่ากอ เมื่อพิจารณาความหมายของคำนามทั้ง 2 คำ พบว่าการประสมคำนามประสมดังกล่าวมีอรรถสัมพันธ์ที่ความหมายคล้ายกันกล่าวคือ ทั้ง 2 คำ ไม่ได้มีความหมายเหมือนกันแต่มีความหมายที่บ่งบอกถึงบรรพบุรุษ

ตัวอย่างที่ 4

...กพนั่งแต่สองแควมาเท้าสุโขทัย. งไรนาปลูกหมากปลูก.. ไพรยา
หวายท่ปลาหากินเย็นเนื้อ...ทุกแห่ง

(จารึกเขาสุนทรภู ด้าน 3 บรรทัดที่ 16-18)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมดังกล่าวมีความหมายคล้ายกัน คือคำว่า ไร่นา ซึ่งหมายถึง พื้นที่เกษตรกรรม โดยประกอบด้วยคำว่า ไร่ หมายถึง พื้นที่ราบที่ใช้ปลูกพืชอื่น ๆ นอกจากข้าว ส่วนคำว่า นา หมายถึง พื้นที่ราบทำเป็นคันกั้นน้ำเป็นแปลง ๆ สำหรับปลูกข้าว เมื่อพิจารณาจากความหมายของทั้ง 2 คำ พบว่าทั้ง 2 คำไม่ได้มีความหมายเดียวกันหรือต่างกัน และเมื่อพิจารณาจากความหมายที่ได้จากการประสมแล้วจะพบความสัมพันธ์ของคำนามทั้ง 2 คำ กล่าวคือ หมายถึง พื้นที่เกษตรกรรมด้วยกันทั้ง 2 คำ

ตัวอย่างที่ 5

...เมืองสุโขทัยนี้มีตลาดปสาน มีพระอนะมีปราสาทมีป่าหมากพร้าว
ป่าหมากกลางมีไร่มีนามิถินถานมีบ้านใหญ่บ้านเล็ก

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 3 บรรทัดที่ 1-3)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธมีความหมายคล้ายกัน คือคำว่า ป่าหมากพร้าวป่าหมากกลาง คำประสมดังกล่าวประกอบด้วย คำว่า ป่าหมากพร้าว ซึ่งหมายถึง สวนมะพร้าว กับคำว่า ป่าหมากกลาง ซึ่งหมายถึง สวนขนุนหรืออาจจะเป็นสวนมะพร้าวพันธุ์หนึ่ง ทั้งนี้ ยอร์ช เซเดส์ กล่าวว่า หมากกลาง ตามคำเรียกของชาวไทยใหญ่ หมายถึง ขนุน หรืออาจจะเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งตระกูลเดียวกับมะพร้าวแต่เปลือกแข็ง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากความหมายของทั้ง 2 คำ พบว่า ทั้ง 2 คำมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ สถานที่ที่มีต้นมะพร้าวและต้นยางขึ้นโดยทั่วไปอย่างแน่นหนา

ตัวอย่างที่ 6

...ให้ส่งวัวควายตกท่งกินเมืองนอกชอกแคม_____ (ผู้)งตนผู้
ล่ามหมื่นล่าม_____

(จารึกปูชนียจิตขุนจืด ด้านที่ 3 บรรทัดที่ 5-6)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธมีความหมายคล้ายกัน คือคำว่า เมืองนอกชอกแคม ประกอบด้วย คำว่า เมืองนอก หมายถึง เขตชุมชนที่ตั้งอยู่นอกเมือง กับคำว่า ชอกแคม หมายถึง เขตแดนที่ตั้งอยู่ชานเมืองหรือขอบเมือง เนื่องจาก คำว่า ชอก หมายถึง เขต และ เมื่อพิจารณาจากความหมายของทั้ง 2 คำ ทำให้พบว่า ความหมายของทั้ง 2 คำ นั้น แม้ไม่ได้มีความหมายที่เหมือนกันแต่ก็ไม่ได้มีความหมายที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่กลับมีความหมายที่สอดคล้องไปในทำนองเดียวกัน

3.2.2 ค่านามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายตรงข้ามกัน

ค่านามประสมชนิดนี้เป็นการนำค่านามตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปที่มีความหมายเป็นสิ่งคู่กันแต่มีความหมายตรงข้ามกันมาประสมกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ทุกคำเข้านมัสการในวันบูชาด้วยคันธมาลา ปิณฑบาตพระแลพระ
พุทธาสนะ

(จารึกเจ้าธรรมรังสี ด้าน 3 บรรทัดที่ 15-17)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของค่านามประสมดังกล่าวมีความหมายตรงข้าม คือคำว่า คำเช้า ซึ่งหมายถึง ตลอดทั้งวันโดยไม่เฉพาะว่าเวลาเช้าหรือค่ำ โดยประกอบด้วยคำว่า คำ หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่ตอนต้นของกลางคืนจนถึงกลางคืน ส่วนคำว่า เช้า หมายถึง ระยะเวลารุ่งสว่างจนถึงเที่ยง เมื่อพิจารณาจากความหมายของทั้ง 2 คำ พบว่าทั้ง 2 คำไม่ได้มีความหมายเดียวกันหรือคล้ายกัน แต่มีความหมายที่ต่างกันโดยที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายร่วมกันคือบ่งบอกถึงระยะเวลา

ตัวอย่างที่ 2

...พรรณบัญนี้แต่เราเอาไมตรีมากัง ให้เป็นโสภาภายนอกในใจไซ้ จงกระทำสรรพโทษาตั้ง_____ให้จงเกิดสรรพโทษาอันตรายในตน

(จารึกเจดีย์น้อย ด้าน 2 บรรทัดที่ 6-7)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของค่านามประสมดังกล่าวมีความหมายตรงข้าม คือคำว่า นอกใจ คำว่า นอก กับ คำว่า ใน ทั้ง 2 คำต่างหมายถึงตำแหน่งที่อยู่ตรงข้ามกันเมื่อประสมกันแล้ว หมายถึงตำแหน่ง

ตัวอย่างที่ 3

...พทุกพรรณทั้งหลาย เดือนดับเดือนเพ็ญ วันอุโบสถปวารณาแต่งให้อุปฐากดักน้ำล้างตีนพระมหาเถรานุเถร ภิกษุทั้งหลาย ๐ ลางแห่งปลุกมหาดำหนัก ศาสลามหาตร

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 13-14)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏค่านามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มีความหมายตรงข้าม คือ คำว่า เดือนดับเดือนเพ็ญ หมายถึง วันพระ ประกอบด้วยคำว่า เดือนดับ หมายถึง วันแรม 15 ค่ำซึ่งเป็นวันที่ไม่มีแสงพระจันทร์ กับคำว่า เดือนเพ็ญ หมายถึง วันขึ้น 15 ค่ำซึ่งเป็นวันที่พระจันทร์เต็มดวง คำดังกล่าวไม่ได้กล่าวจำเพาะเจาะจงว่าหมายถึงผลไม้นชนิดใดเฉพาะแต่กล่าวอย่างละครั้งทั้ง เดือนดับ และคำว่า เดือนเพ็ญ

ตัวอย่าง 4

...เอาข้าวเอาของท่าน แม่นลูกส้มลูกหวานท่านคนใดก็ดีอันเจ้าของบมิ
ให้และอนึ่งไม่มีคนทั้งหลายช้อยกุมช้อยเอาจงได้

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 2 บรรทัดที่ 34-35)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่มีความหมายตรงข้าม คือ คำว่า ลูกส้มลูกหวาน หมายถึง ผลไม้ทั่วไป ซึ่งคำดังกล่าวเกิดจากการประสมกันอย่างซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยคำว่า ลูกส้ม หมายถึง ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว กับคำว่า ลูกหวาน หมายถึง ผลไม้ที่มีรสหวาน คำดังกล่าวไม่ได้กล่าวจำเพาะเจาะจงว่าหมายถึงผลไม้ชนิดใดเฉพาะแต่กล่าวอย่างละครั้งทั้ง ลูกส้ม และคำว่า ลูกหวาน

3.2.3 คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายคู่กัน

คำนามประสมชนิดนี้หน่วยสมาชิกแต่ละคำจะอยู่ในกลุ่มความหมายเดียวกัน (semantic field) เมื่อเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งก็ต้องนึกถึงอีกสิ่งหนึ่งมาประกอบกัน เพื่อแสดงความหมายเป็นกลาง ๆ หรือความหมายที่เป็นจากกลุ่มของหน่วยสมาชิกต่าง ๆ โดยที่หน่วยสมาชิกไม่ได้เป็นคำที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ให้ส่งวัวควายตกท่งกินเมืองนอกชอกแคม_____ (ผู้)งตนผู้งล่ำ
หมื่นล่ำ

(จารึกขุนจิตขุนจอต ด้าน 3 บรรทัดที่ 4-5)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมดังกล่าวมีความหมายคู่กัน คือคำว่า วัวควาย ซึ่งในที่นี้มีความหมายสื่อถึง สัตว์ใช้งาน ประกอบด้วยคำว่า วัว ซึ่งหมายถึง สัตว์ชนิดหนึ่งที่มีเท้ามีกับคู่เลี้ยงไว้เทียมเกวียน ส่วน ควาย หมายถึง สัตว์ชนิดหนึ่งมีกับทำวคูเช่นเดียวกับวัวและไว้เทียมเกวียนได้เช่นกัน แต่สามารถไถนาได้ด้วย ด้วยเหตุนี้จะเห็นว่าความสัมพันธ์ทางความหมายของคำทั้งคู่คือการเลี้ยงไว้เพื่อใช้งาน

ตัวอย่างที่ 2

...นางเอด พี่ทุย ป้า ลุง มหาเถรพีนางกองบุญหากเป็นประธานทั้งพี่น้อง
นางอุต พ่อเจตเขาพ่อลูก หาเป็นทายกแลแต่บรรจพระธาตุสามแห่งปลั่งรุ่งแห่งหนึ่ง
(จารึกเจ้าวัดบริวารภิกษุ ด้าน 1 บรรทัดที่ 2-6)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่อรรถสัมพันธ์ของคำนาม
ประสมดังกล่าวมีความหมายคู่กัน คือคำว่า พี่น้อง คำว่า พี่น้อง ในที่นี้หมายถึง ผู้ที่เกิดมาร่วมบิดา
มารดาเดียวกัน ประกอบด้วยคำว่า พี่ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่เกิดมาร่วมบิดามารดาเดียวกันแต่เกิดก่อน
ส่วน น้อง หมายถึง ผู้ที่เกิดมาร่วมบิดามารดาเดียวกันเช่นกันแต่เกิดทีหลัง เมื่อพิจารณาจาก
ความหมายของทั้งคำว่า พี่ และคำว่า น้อง จะเห็นว่าความสัมพันธ์ทางความหมายของคำทั้งคู่คือผู้
ที่เกิดมาร่วมบิดามารดาเดียวกันหากต่างกันที่ลำดับเกิดก่อน-หลัง

ตัวอย่างที่ 3

...แต่เมื่อผิวเมียลึงสู้อยู่ด้วยกันมากลอมหาธรรมราชาผู้ปุกระทำหอ
มาพักพระมหาธาตุเจ้า
(จารึกวัดหินตั้ง ด้าน 1 บรรทัดที่ 5-6)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่มีความหมายคู่กันมี
คำสมาชิที่คำว่า ผิวเมีย ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ครองคู่ชีวิตด้วยกัน ประกอบด้วยคำว่า ผิว หมายถึง ชายที่
ครองคู่กับหญิง กับคำว่า เมีย หมายถึง หญิงที่ครองคู่อยู่กับฝ่ายชาย

ตัวอย่างที่ 4

...ท่านนั้นผิด.....แก่พระเจ้าแผ่นดินแก่เจ้าบ้านเจ้าเมือง....จริงแม่น
เจ้าไทบยังไรรู้ ให้ไป

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 31)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมซับซ้อนที่อรรถสัมพันธ์มี
ความหมายคู่กัน คือ คำว่า เจ้าบ้านเจ้าเมือง ประกอบด้วย คำว่า เจ้าบ้าน หมายถึง ผู้เป็นใหญ่แห่ง
บ้าน หรือ เจ้าของบ้าน กับคำว่า เจ้าเมือง หมายถึง ผู้เป็นใหญ่แห่งเมือง

คำว่า เจ้าบ้านเจ้าเมือง มาจากคำดั้งเดิมคือคำว่า บ้านเมือง ซึ่งเป็นคำนามประสมที่วากยสัมพันธ์เป็นแบบกึ่งมีไวยากรณ์ที่เป็นคำสมาชิกรวมที่มีอรรถสัมพันธ์ที่หน่วยสมาชิกเป็นของคู่กันอยู่แล้ว เมื่อนำหน่วยคำ เจ้า ประสมเพิ่มเติม ก็ยังคงอรรถสัมพันธ์เช่นเดิม

3.2.4 คำนามประสมที่แสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม

อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมที่มีคำแสดงหน่วยสมาชิกจะมีคำรวมเหนือสมาชิก หมายถึง คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกเรียงกันโดยมีคำที่เหนือสมาชิกให้ความหมายรวมหน่วยสมาชิก ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...พระโพธิสัตว์เป็นพระยาแก่ฝูงเนื้ออันเป็นลู่แก่เนื้อตัวต้องบ่วงและรอด
ตายนี้แล

(จารึกเจ้าวัดบริพารภิกษุ ด้าน 1 บรรทัดที่ 2-6)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมที่แสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม คือ คำว่า เนื้อตัว ซึ่งหมายถึง ร่างกาย ประกอบด้วยคำว่า เนื้อ หมายถึง ส่วนหนึ่งของร่างกายคน กับ คำว่า ตัว หมายถึง รูป ตน เป็นลักษณะภายนอกที่มองเห็น โดยที่คำว่า เนื้อ เป็นคำสมาชิกรวมของ คำว่า ตัว

ตัวอย่างที่ 2

...ขโมยอันลักวัวควายช้างม้าสัตว์.....อันใดไปจอดไปทรายตนก็ดี ให้
นายเจ้าบ้านเรือน.....พิจารณา ครั้นรู้ว่าขโมยจริง เอาจุ้งได้และเอาขโมยนั้น อีกของ

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 1 บรรทัดที่ 41-42)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมซับซ้อนที่แสดงความหมายในหน่วยสมาชิก คือ คำว่า วัวควายช้างม้าสัตว์ ซึ่งคำดังกล่าวเกิดจากการประสมของหน่วยสมาชิกจำนวน 4 คำ คือ วัว ควาย ช้าง และ ม้า โดยคำรวมที่เป็นคำเหนือคำสมาชิกรวมคือคำว่า สัตว์ ดังนั้น คำดังกล่าวมีคำรวมเหนือสมาชิก คือคำว่า สัตว์ ที่หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่แตกต่างไปจากพรรณไม้ เคลื่อนไหวได้ ไม่ใช่คน คำนี้ครอบคลุมคำสมาชิกรวมคือคำว่า วัว ที่หมายถึง สัตว์สี่เท้าพวกเคี้ยวเอื้อง เป็นสัตว์กบิคุ มีเขา เลี้ยงไว้ใช้งานหรือเป็นอาหาร ควาย หมายถึง สัตว์สี่เท้า เท้าเป็นกีบ มีเขาโค้ง

ยาว บางตัวเขาสั้น มีทั้งเป็นสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่า ช้าง หมายถึง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ มี
จมูกยาวยื่นออกมาทำหน้าที่เป็นมือหยิบจับได้ด้วยเรียกว่างวง และคำว่า ม้า หมายถึง สัตว์เลี้ยงลูก
ด้วยนม ปราดเปรียว ว่องไว

เมื่อพิจารณาจากความหมายของแต่ละคำทำให้พบว่าความหมายของคำ
ไม่ได้จำเพาะอยู่ที่คำใดคำหนึ่ง อีกทั้งแม้ว่าแต่ละคำแม้จะมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน แต่คำ
ดังกล่าวมีคำที่มีความหมายเหนือคำสมาชิกประสมอยู่ ทำให้คำนามประสมซับซ้อนดังกล่าวมี
อรรถสัมพันธ์ที่แสดงความหมายในหน่วยสมาชิก

ตัวอย่างที่ 3

...หา.....พาหุพยัพผณแดรสังข์พัลล

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 51-52)

จากข้อความดังกล่าวปรากฏคำนามประสมซับซ้อนที่แสดงความหมายใน
หน่วยสมาชิก คือ คำว่า พาหุพยัพผณแดรสังข์ ซึ่งเกิดจากการประสมของหน่วยสมาชิก จำนวน 3 คำ
คือ พยัพ ผณ และ สังข์ โดยคำรวมที่เป็นคำเหนือคำสมาชิกคือคำว่า พาหุ ซึ่งหมายถึง เครื่อง
ประโคม ดังนั้น คำดังกล่าวมีคำรวมเหนือสมาชิก คือคำว่า พาหุ ที่ครอบคลุมคำสมาชิกคือคำว่า
พยัพ ที่หมายถึง เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งมีสายสำหรับดีด แดรสังข์ หมายถึง เครื่องดนตรีที่ใช้ประโคม
ในพระราชพิธี

เมื่อพิจารณาจากความหมายของแต่ละคำทำให้พบว่าความหมายของคำ
ไม่ได้จำเพาะอยู่ที่คำใดคำหนึ่ง อีกทั้งแม้ว่าแต่ละคำแม้จะมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน คือ
การเล่นดนตรี แต่คำดังกล่าวมีคำที่มีความหมายเหนือคำสมาชิกประสมอยู่ คือคำว่า พาหุ ทำให้
คำนามประสมซับซ้อนดังกล่าวมีอรรถสัมพันธ์ที่แสดงความหมายในหน่วยสมาชิก

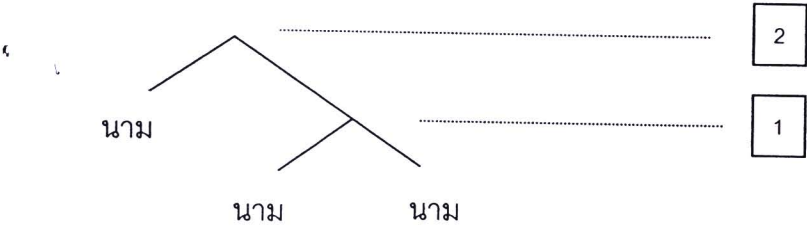
คำนามประสมซับซ้อนชนิดนาม-นาม

ในการวิเคราะห์คำนามประสมซับซ้อนชนิดนาม-นาม ในสมัยสุโขทัยพบว่าคำนามประสมซับซ้อนโดยมีโครงสร้างซับซ้อน 2 ชั้น 3 ชั้น 4 ชั้น 5 ชั้น และ 7 ชั้น ดังนี้

1. โครงสร้างคำนามประสมแบบซับซ้อน 2 ชั้น มี 9 รูปแบบ ดังนี้

1.1 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 1

นาม-[คำนามประสม]

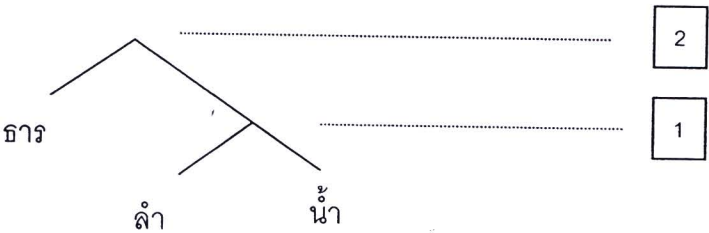
การประสมคำนามประสมซับซ้อนซับซ้อนในโครงสร้างนี้เป็นการประสมระหว่างคำนามคำที่ 2 กับคำนาม คำที่ 3 ในชั้นที่ 1 และในชั้นที่ 2 เป็นการนำคำนามคำที่ 1 ประสมกับคำประสมที่ได้จากการประสมกันในชั้นที่ 1 ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...จตุรงคนิกรธรรลำน้าพระยาพังเกษตรสคาบุรี พระยาพัง ศรีสังขนาลัยบุรี พระยาพังไทรยณทีศรียมนาพีพระยาทานพังนครไทย

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 1 บรรทัดที่ 6)

ธรรลำน้า

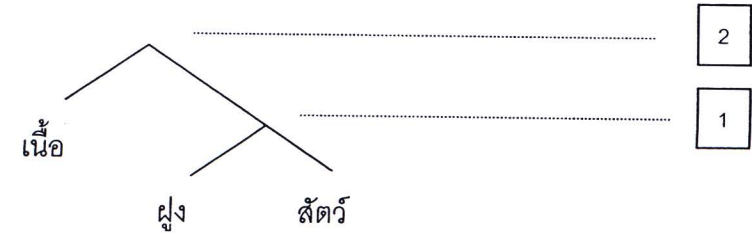
จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยคำนาม 3 คำ คือ คำว่า ธาร ลำ และ น้ำ คำว่า ลำน้ำ เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำลักษณนามกับคำนาม ซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า ธาร ประสมกับคำว่า ลำน้ำ ในชั้นที่ 2

ตัวอย่างที่ 2

...อันเป็นต้นว่า คนอีกแพะแลหมูหมาเปิดไก่อ่ ทั้งห่านนกหูกปลาเนื้อผู้งสัตว์ทั้งหลาย

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 16)

เนื้อผู้งสัตว์

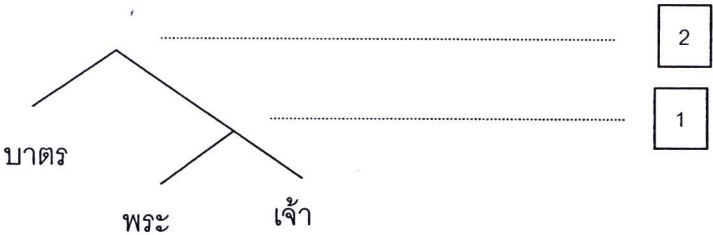
จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยคำนาม 3 คำ คือ คำว่า เนื้อ ผู้ง และ สัตว์ คำว่า ผู้งสัตว์ เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำลักษณนามกับคำนาม ซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า เนื้อ ประสมกับคำว่า ผู้งสัตว์ ในชั้นที่ 2

ตัวอย่างที่ 3

...บาตรทองเหลืองดวงหนึ่ง คำตำลึงหนึ่งเป็นบาตรพระเจ้า ลางพานทดสอบดวงหนึ่ง หน้าศอกสีนี้

(จารึกวัดเขมา ด้าน 1 บรรทัดที่ 17-18)

บาตรพระเจ้า

ตัวอย่าง

...โปรสสัตวิดีมีรูปโฉมงามอีกฉลัสนทอ้นงามฉลัภพระพุทธรูปในต้นไม้อินท
 นิลที่ดงโปรสช้างในเขานางตาย เอาช้างไปบูชาพระเป็นเจ้าโปรสที่นั่น ลางแห่งที่ชุมนุม
 พระมหากษัตริย์

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 17)

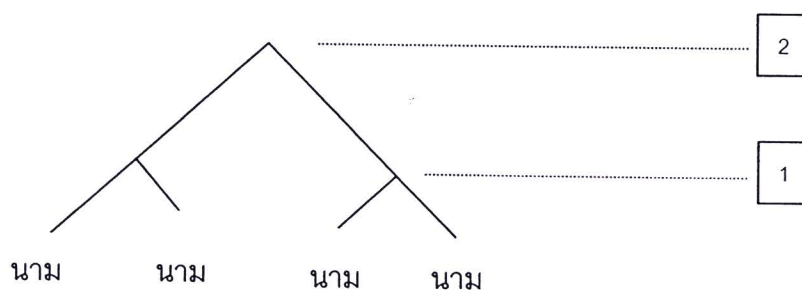
ต้นไม้อินทนิล

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยคำนาม 3 คำ คือ
 คำว่า ต้น ไม้ และ อินทนิล คำว่า ต้นไม้ เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามกับคำนามซึ่ง
 เป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า ต้นไม้ ประสมกับคำว่า อินทนิล ในชั้นที่ 2 เป็น ต้นไม้
 อินทนิล

1.3 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 3

(คำนามประสม)-(คำนามประสม)

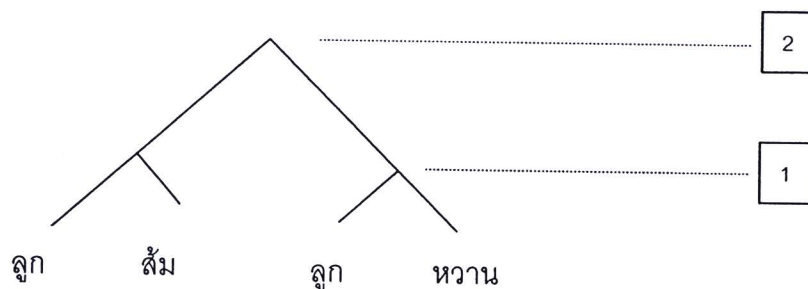
โครงสร้างของคำนามประสมชนิดนี้ ประกอบด้วยคำนามจำนวนทั้งสิ้น 4 คำ
 แบ่งเป็นคำนามประสม จำนวน 2 คำ ซึ่งได้จากการประสมกันในชั้นที่ 1 จากนั้น ในชั้นที่ 2 จึงนำ
 คำนามประสมที่ได้มาประสมกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...เอาข้าวเอาของท่าน แม่นิลูกส้มลูกหวานท่านคนใดก็ดี อันเจ้าของบมิให้
และอึ่งไม่มีคนทั้งหลายช่อยกมช่อยเอาจงได้

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 2 บรรทัดที่ 34)

ลูกส้มลูกหวาน

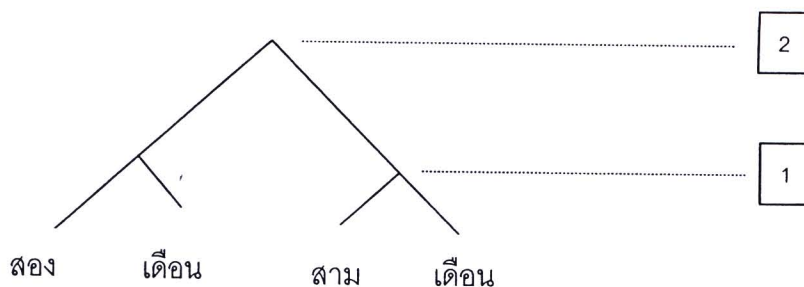
จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 4 คำ คือคำว่า ลูก ส้ม ลูก และ หวาน คำว่า ลูกส้ม และ คำว่า ลูกหวาน เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามกับคำนามซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า ลูกส้ม กับคำว่า ลูกหวาน ประสมกัน เป็น ลูกส้มลูกหวาน ในชั้นที่ 2

ตัวอย่างที่ 2

...พระยาจั่งรู้ด้วยนานประมาณสองเดือนสามเดือนก็ดี

(จารึกเจดีย์น้อย ด้าน 1 บรรทัดที่ 1)

สองเดือนสามเดือน

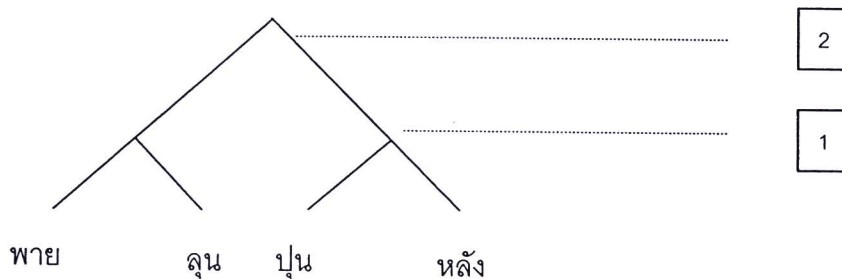
จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 4 คำ คือคำว่า สอง เดือน สาม และ เดือน คำว่า สองเดือน และ คำว่า สามเดือน เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามกับคำนามซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า สองเดือน กับคำว่า สามเดือน ประสมกัน เป็น สองเดือนสามเดือน ในชั้นที่ 2

ตัวอย่างที่ 3

...ลูกหลานเหลนอันเป็นพงศา ได้เป็นท้าวเป็นพระยาพายุลุนปุนหลัง ไซริให้ดู
เยื้องดังสองคนพี่น้องรักกันนี้ จงเป็นบุญคุณยศปรากฏแก่โลกทั้งหลาย

(จารึกวัดเขากบ ด้าน 1 บรรทัดที่ 16-19)

พายุลุนปุนหลัง

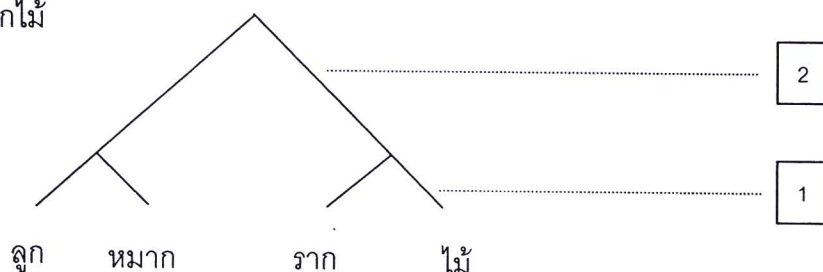
จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 4 คำ คือคำว่า พาย ลุน ปุน และ หลัง คำว่า พายลุน และ คำว่า ปุนหลัง เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามกับคำนามซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า พายลุน กับคำว่า ปุนหลัง ประสมกัน เป็น พายุลุนปุนหลัง ในชั้นที่ 2

ตัวอย่างที่ 4

...ลูกหมากรากไม้มีวัตรปฏิบัติเยี่ยงสิงหลทุกอันมักถเมียรเทศ แสงหาปรีชญาณ

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 46)

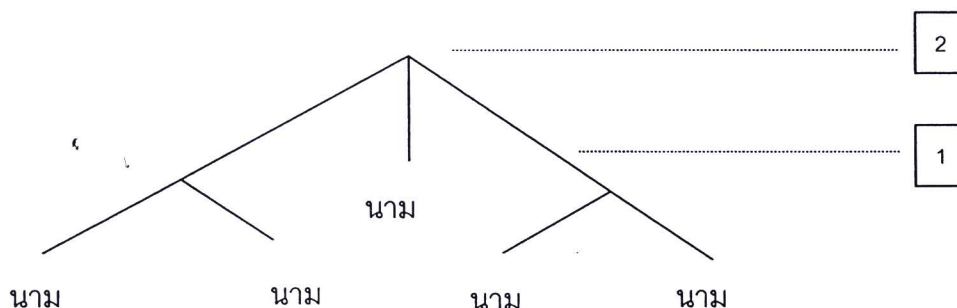
ลูกหมากรากไม้

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 4 คำ คือคำว่า ลูก หลาก ราก และ ไม้ คำว่า ลูกหลาก และ คำว่า รากไม้ เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามกับคำนามซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า ลูกหลาก กับคำว่า รากไม้ ประสมกัน เป็น ลูกหลากรากไม้ ในชั้นที่ 2

1.4 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 4

(คำนามประสม)-นาม-(คำนามประสม)

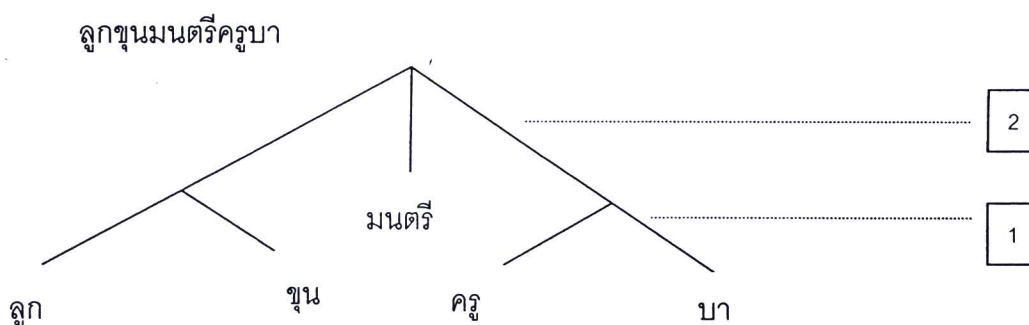

โครงสร้างคำนามประสมชนิดนี้ประกอบด้วยคำนามจำนวน 5 คำ ความซับซ้อนในชั้นที่ 1 เป็นการประสมกันของคำนามคำที่ 1 กับ คำที่ 2 และเป็นการประสมกันของคำนามคำที่ 4 กับ คำที่ 5 เมื่อได้คำนามประสมทั้ง 2 คำแล้ว ในชั้นที่ 2 เป็นการนำคำประสมดังกล่าวประสมกับคำนามคำที่ 3 ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...ทำรูปและพระ_____ลูกขุนมนตรีครุบา_____ทวยศรีและคนทั้งหลาย ใคร
ผู้ใดมีใจศรัทธาและจักมาบูชาบั้งไฉ่นบพระเจดีย์

(จรรีกำแพงงาม ด้าน 1 บรรทัดที่ 17-20)

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า ลูก ชุน มนตรี ครู และคำว่า บา คำว่า ลูกชุน และคำว่า ครูบา เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามกับคำนามซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า ลูกชุน มนตรี และคำว่า ครูบา ประสมกัน เป็น ลูกชุนมนตรีครูบา ในชั้นที่ 2 พบว่า นอกจากคำดังกล่าวจะเป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนาม 5 คำแล้วยังเป็นคำนามประสมที่มีความซับซ้อน และเป็นการนำคำประสมมาเรียงกัน ด้วย

1.5 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 5
[(คำนามประสม)-นาม-นาม]

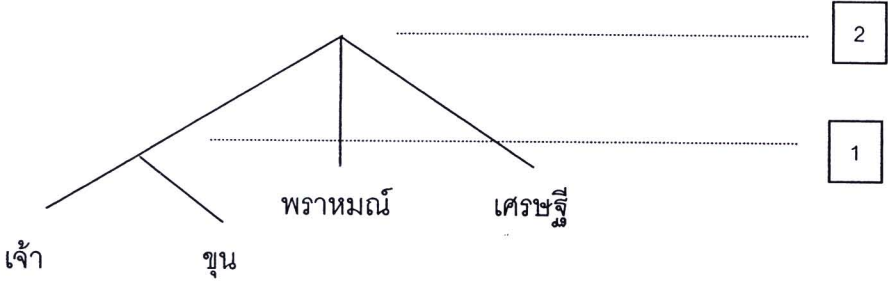
โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อนประเภทนี้ประกอบด้วยคำนามทั้งสิ้น 4 คำ ซึ่งในชั้นที่ 1 เป็นการประสมกันของคำนามคำที่ 1 กับ คำนามคำที่ 2 ต่อมาในชั้นที่ 2 จึงนำคำประสมที่ได้ประสมกับคำนามคำที่ 4 และ 5 ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ฝูงเจ้าขุนพราหมณ์เศรษฐีถอยจากเป็นมลาก เป็นดีเข้านั้นแล ยังฝูงรู้หลวก
โหรทายยาหยูกก็ถอยจากนั้นแล

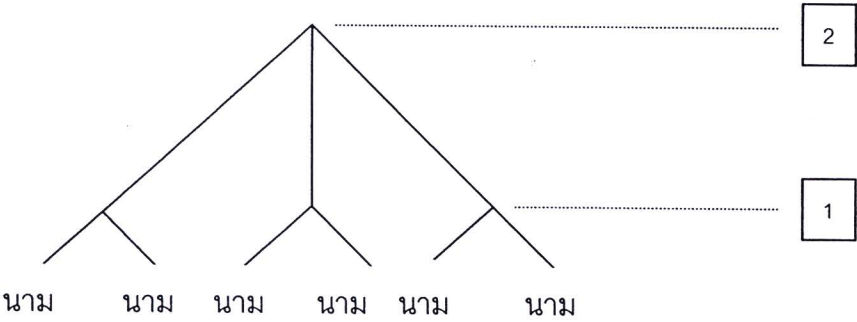
(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 22)

เจ้าขุนพรหมณ์เศรษฐี

จากโครงสร้างค่านามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยค่านามเป็นหน่วยสมาชิก 4 คำ คือคำว่า เจ้า ขุน พรหมณ์ เศรษฐี คำว่า เจ้าขุน เป็นค่านามประสมที่ประกอบด้วยค่านามกับค่านามซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า เจ้าขุน พรหมณ์ และคำว่า เศรษฐี ประสมกันในชั้นที่ 2 เป็น เจ้าขุนพรหมณ์เศรษฐี

1.6 โครงสร้างค่านามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 6
(ค่านามประสม)-(ค่านามประสม)-(ค่านามประสม)

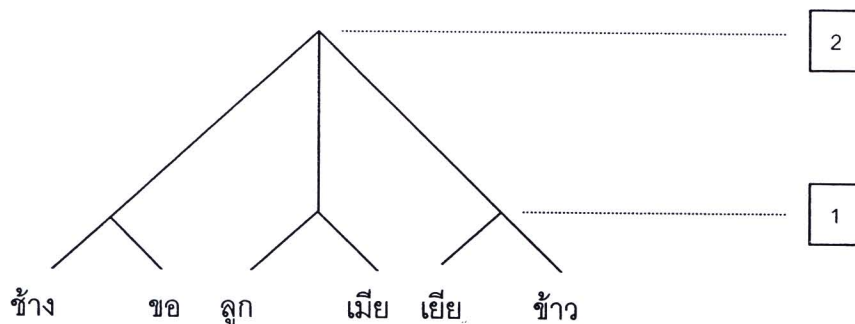
โครงสร้างค่านามประสมซับซ้อนรูปแบบนี้ ประกอบด้วยค่านามประสม จำนวน 3 คำ เรียงต่อกัน ในชั้นที่ 1 เป็นการประสมกันระหว่างค่านาม 2 คำ และในชั้นที่ 2 จะเป็นการนำคำประสมที่ได้มาประสมกันอีกครั้งหนึ่ง

ตัวอย่างที่ 1

...ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ ล้มหายตายกว่า เหี้ยเรือนพ่อเชื้อเลือดค้ำน ช้างขอลูก
เมียเยียวข้าว ไพร์ฟ้าข้าไทย

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 1 บรรทัดที่ 22-23)

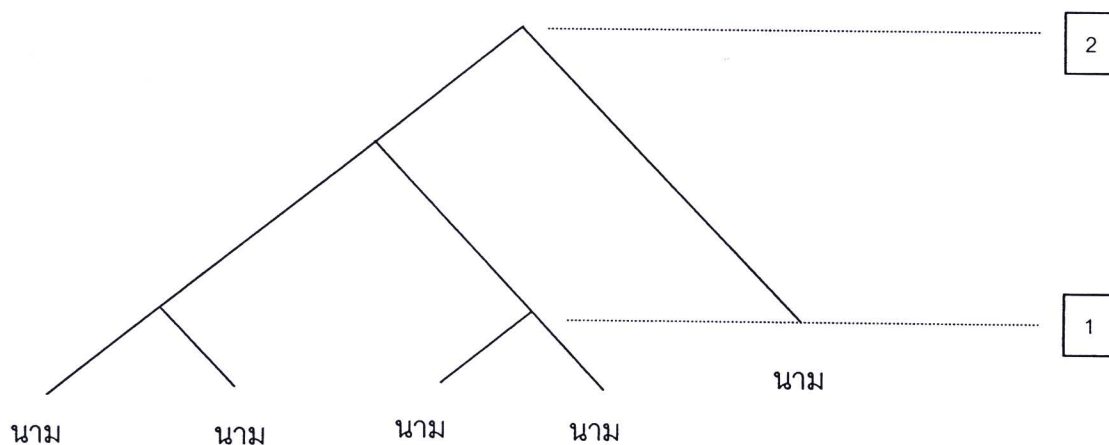
ช้างขอลูกเมียเยยข้าว

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 6 คำ คือคำว่า ช้าง ขอ ลูก เมีย เยย และคำว่า ข้าว คำว่า ช้างขอ ลูกเมีย และคำว่า เยยข้าว เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามกับคำนามซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า ช้างขอ ลูกเมีย และ เยยข้าว ประสมกันในชั้นที่ 2 เป็นช้างขอลูกเมียเยยข้าว

1.7 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 7

[[นาม-([คำนามประสม])]-[นาม-(คำนามประสม)]]

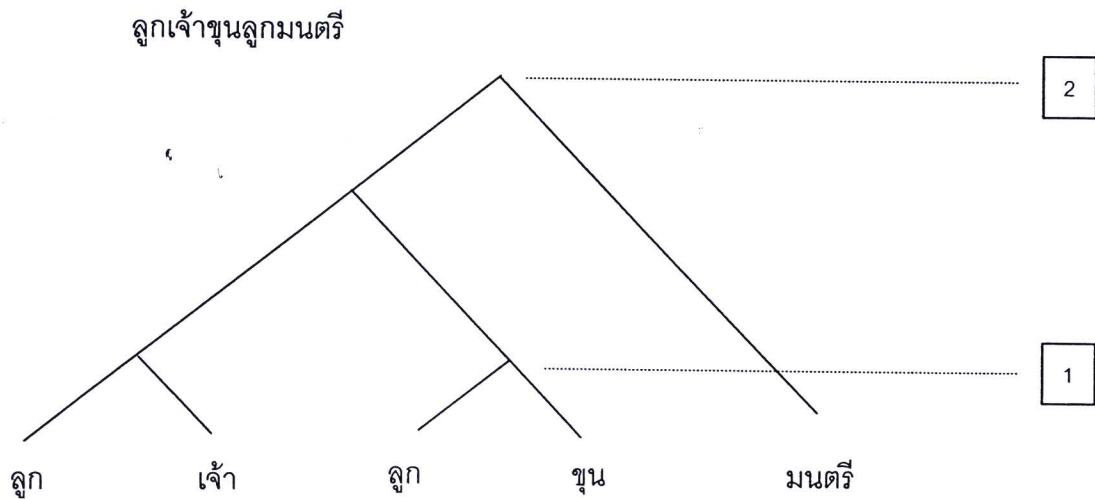
โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อนรูปแบบนี้ เป็นการประสมคำนาม จำนวน 5 คำ แบ่งความซับซ้อนออกเป็น 2 ชั้น ในชั้นแรกเป็นการประสมกันของคำนามคำที่ 1 กับคำที่ 2 และคำที่ 3 กับ คำที่ 4 ได้เป็นคำนามประสมคำที่ 1 และ 2 ตามลำดับ จากนั้น ในชั้นที่ 2 เป็นการนำคำประสมคำที่ 1 ประสมกับคำนามประสมคำที่ 2 และประสมกับคำนามที่ 5 โดยที่คำนามคำที่ 1 และ คำที่ 3 เป็นคำเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ด้วยฝูงราชโยธามหาชนพลลูกเจ้าขุนลูกขุนมนตรีทั้งหลายยากันให้ถือ
กระทงข้าวตอกดอกไม้ได้เทียนตีพาทย์พินฆองกลองปี่สรในพิสนญชัยทะเทียดกาหล
เตรสังข์มานักงสดาลมรทงค์ดงเดื่อด

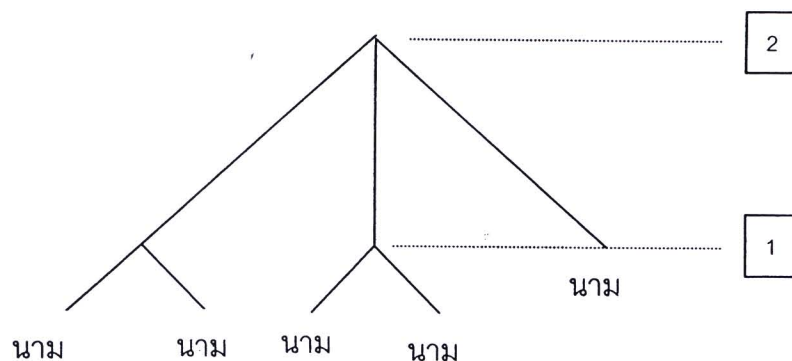
(จารึกวัดพระยืน ด้าน 1 บรรทัดที่ 22-25)

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น
ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า ลูก เจ้า ขุน ลูก และคำว่า มนตรี คำว่า เจ้า
ขุน เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วนซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 ต่อมาในชั้นที่ 2 นำ
คำว่า ลูก มาประสมกับ เจ้าขุน และประสมกับคำว่า มนตรี เป็น ลูกเจ้าขุน กับ ลูกมนตรีจากนั้น ใน
ชั้นที่ 3 จึงนำว่า ลูกเจ้าขุน กับ ลูกมนตรี มาประสมกันอีกครั้ง เป็น ลูกเจ้าขุนลูกมนตรี

1.8 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 8

(คำนามประสม)-(คำนามประสม)

โครงสร้างค่านามประสมซับซ้อนรูปแบบนี้ เป็นการประสมค่านาม จำนวน 5 คำ แบ่งความซับซ้อนออกเป็น 2 ชั้น ในชั้นที่ 1 เป็นการประสมกันของค่านามคำที่ 1 กับ ค่านามคำที่ 2 และ เป็นการประสมกันของค่านามคำที่ 3 กับ คำที่ 4 ได้เป็นค่านามประสมคำที่ 1 และ 2 ตามลำดับ จากนั้น ในชั้นที่ 2 เป็นการนำค่านามคำที่ 5 ประสมกับค่านามประสมทั้ง 2 คำ ยกตัวอย่างเช่น

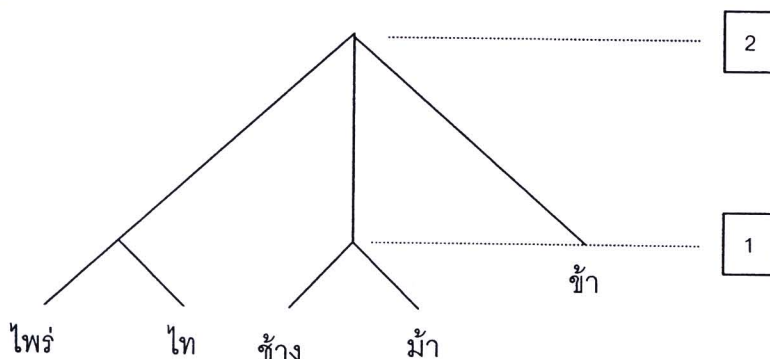
ตัวอย่างที่ 1

...อันนี้พันบรรดา_____โสด เบื้องปู่พระยาภิเษก_____กดี ฆิไพรไทย

ช้างม้าข้า_____

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 16)

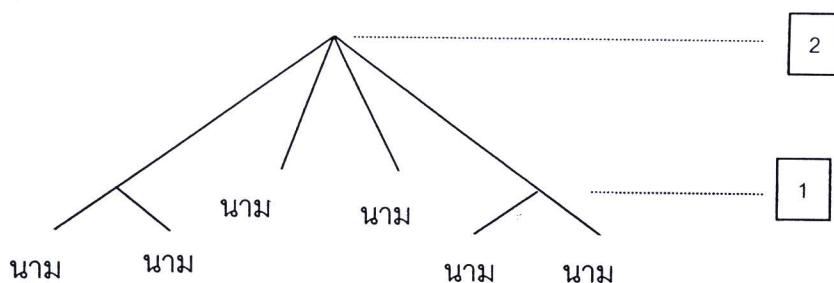
ไพรไทยช้างม้าข้า

จากโครงสร้างค่านามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 2 ชั้น ประกอบด้วยค่านามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า ไพร ไทย ช้างม้า และคำว่า ข้า คำว่า ไพร ไทย และคำว่า ช้างม้า เป็นค่านามประสมที่ประกอบด้วยค่านามล้วนซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 ต่อมา ในชั้นที่ 2 นำคำว่า ข้า และคำว่า ไพรไทย ช้างม้า มาประสมกัน เป็น ไพรไทยช้างม้าข้า

1.9 โครงสร้างค่านามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 9

[(ค่านามประสม)-นาม-[นาม-(ค่านามประสม)]]

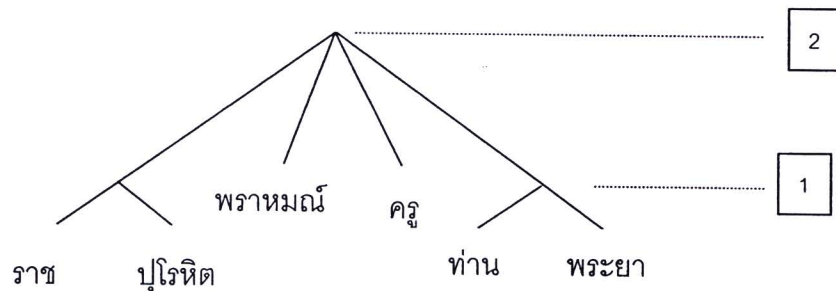
โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อนรูปแบบนี้มีความซับซ้อน 2 ชั้น โดยมีคำนามทั้งสิ้น 6 คำ โดยในชั้นที่ 1 เป็นการประสมคำนามคำที่ 1 กับ 2 และคำที่ 5 กับ 6 ในชั้นที่ 2 เป็นการนำคำประสมทั้ง 2 คำ ประสมกับคำนามคำที่ 3 และ 4 ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...คามนิชาดก พระโพธิสัตว์เป็นราชปุโรหิตพราหมณ์ครุทำนพระยา

(จารึกจารึกภาพชาดกวัดศรีชุม (สุโขทัยราชดก) บรรทัดที่ 1-3)

ราชปุโรหิตพราหมณ์ครุทำนพระยา

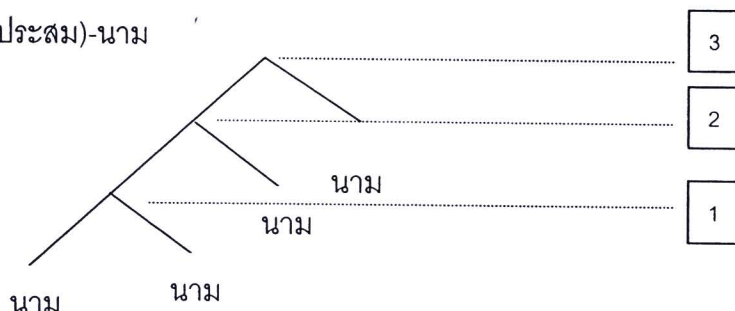

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 6 คำ คือคำว่า ราช ปุโรหิต พราหมณ์ ครุ ทำน และ พระยา คำว่า ราชปุโรหิต เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วน ส่วนคำว่า ทำนพระยา เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำลักษณนามกับคำนาม ซึ่งทั้ง 2 คำเป็นการประสมที่ประสมกันในชั้นที่ 1 จากนั้น นำดังกล่าวประสมกันกับคำว่า พราหมณ์ และคำว่า ครุ ในชั้นที่ 2 ราชปุโรหิตพราหมณ์ครุทำนพระยา พบว่า นอกจากคำดังกล่าวจะเป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนาม 6 คำแล้วยังเป็นคำนามประสมที่มีความซับซ้อน 2 ชั้น ที่เป็นการนำคำประสมมาเรียงกันด้วย

2. โครงสร้างคำนามประสมแบบซับซ้อน 3 ชั้น มี 8 รูปแบบ ดังนี้

2.1 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 3 ชั้น รูปแบบที่ 1

(คำนามประสม)-นาม

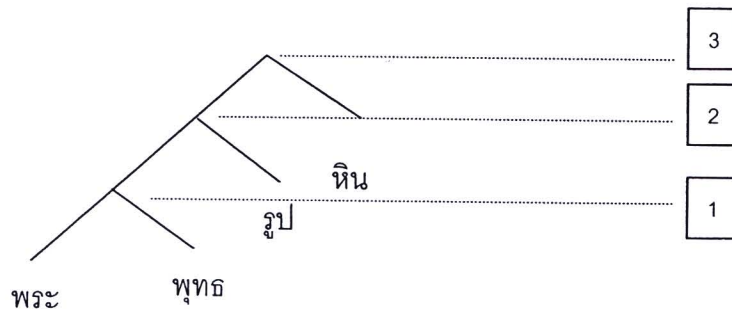
โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อนในโครงสร้างนี้ เป็นการประสมคำนาม จำนวน 4 คำ และมีความซับซ้อน 3 ชั้น กล่าวคือ คำนาม 2 คำแรก จะประสมกันในชั้นที่ 1 จากนั้นในชั้นที่ 2 จะนำคำนามประสมดังกล่าวประสมกับคำนามคำถัดมาคือคำนามคำที่ 3 และ ประสมอีกครั้งในชั้นที่ 3 กับคำนามคำที่ 4 ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...สืบค้นหาเอาพระพุทธรูปหินเก่าแก่แต่โบราณด้วยกล้องส่องสามคืนเอามาประดิษฐานไว้

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 30)

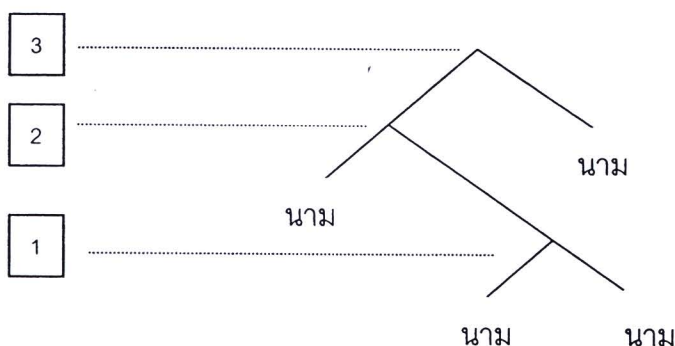
พระพุทธรูปหิน

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 4 คำ คือคำว่า พระ พุทธ รูป และคำว่า หิน คำว่า พระพุทธรูป เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วนซึ่งเป็นการประสมอย่างซับซ้อน 2 ชั้น จากนั้น นำคำว่า พระพุทธรูป และคำว่า หิน ประสมกันในชั้นที่ 3 เป็น พระพุทธรูปหิน

2.2 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 3 ชั้น รูปแบบที่ 2

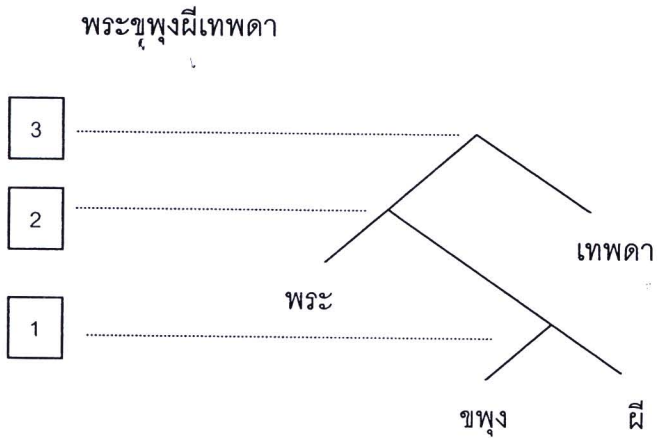
(คำนามประสม)-นาม

โครงสร้างค่านามประสมซับซ้อนดังกล่าว เป็นการประสมค่านาม จำนวน 4 คำ โดยที่ การประสมค่านามชั้นที่ 1 เป็นการประสมของค่านามคำที่ 2 และ 3 จากนั้น ประสมค่านามในชั้นที่ 2 กับค่านามคำที่ 1 และประสมในชั้นที่ 3 กับค่านามคำที่ 4 ยกตัวอย่างเช่น

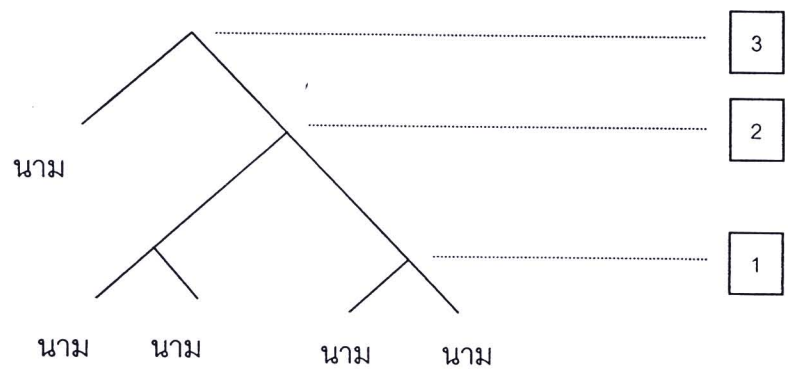
ตัวอย่างที่ 1

...มีพระขพุงผีเทพดาในเขอันนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้
(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 3 บรรทัดที่ 6)

จากโครงสร้างค่านามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยค่านามเป็นหน่วยสมาชิก 4 คำ คือคำว่า พระ ขพุง ผี และคำว่า เทวดา คำว่า พระขพุง ผี เป็นค่านามประสมที่ประกอบด้วยค่านามล้วนซึ่งเป็นการประสมอย่างซับซ้อน 2 ชั้น จากนั้น นำคำว่า พระขพุงผี และคำว่า เทวดา ประสมกันในชั้นที่ 3 เป็น พระขพุงผีเทวดา

2.3 โครงสร้างค่านามประสมซับซ้อน 3 ชั้น รูปแบบที่ 3
นาม-(ค่านามประสม)

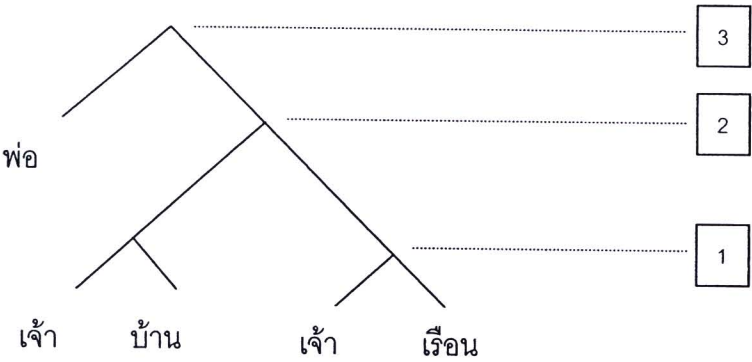
โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อนดังกล่าว ประกอบด้วยคำนาม 5 คำ โดยที่การประสมในชั้นที่ 1 เป็นการประสมของคำนามคำที่ 2 กับ 3 และ คำที่ 4 กับ 5 จากนั้น นำคำประสมดังกล่าวมาประสมกันในชั้นที่ 2 ซึ่งจะสังเกตเห็นว่าการประสมในลักษณะนี้มีโครงสร้างเหมือนโครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 2 ชั้น รูปแบบที่ 3 ที่คำนามคำที่ 2 และ คำที่ 4 จะเป็นคำเดียวกัน หรือ เสียงเดียวกัน อีกทั้ง เสียงสระของคำนามคำที่ 3 และ 4 อาจจะเป็นเสียงเดียวกันก็ได้ หรืออาจไม่เป็นคำเดียวกันเสียงเดียวกันในคำใดคำหนึ่งเลยก็ได้ และจากนั้นจึงประสมเข้ากับคำนามคำที่ 1 อีกครั้ง ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...เจ้าของร้องให้ช้อยกุมพ่อบ้านเจ้าเรือนนั้นก็ยัง บ้านและกลายบมีฝูงช้อยและละขโมยนั้นปล่อยไปก็ดีทั้งบว่าประการหนึ่ง

(จารึกกฎหมายลักษณะโจค ด้าน 2 บรรทัดที่ 16-17)

พ่อบ้านเจ้าเรือน

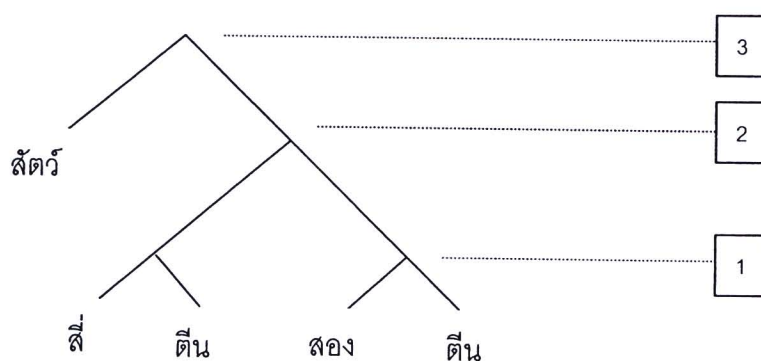
จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า พ่อ เจ้า บ้าน เจ้า และคำว่า เรือน คำว่า เจ้าบ้าน และคำว่า เจ้าเรือน เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วนซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 ต่อมาในชั้นที่ 2 นำคำว่า เจ้าบ้าน ประสมกับคำว่า เจ้าเรือน เป็น เจ้าบ้านเจ้าเรือน จากนั้น ในชั้นที่ 3 นำคำว่า พ่อ ประสมกับคำว่า เจ้าบ้านเจ้าเรือน เป็น พ่อเจ้าบ้านเจ้าเรือน

ตัวอย่างที่ 2

...พระอิศวรเป็นเจ้านี้ไว้ให้ครองสัตว์สี่ตีนสองตีนในเมืองกำแพงเพชรแลช่วย
เลิกศาสนาพุทธศาสตร์และไสยศาสตร์และพระเทพกรรมมิให้หม่นให้หมองให้

(จารึกพระอิศวรกำแพงเพชร บรรทัดที่ 1)

สัตว์สี่ตีนสองตีน

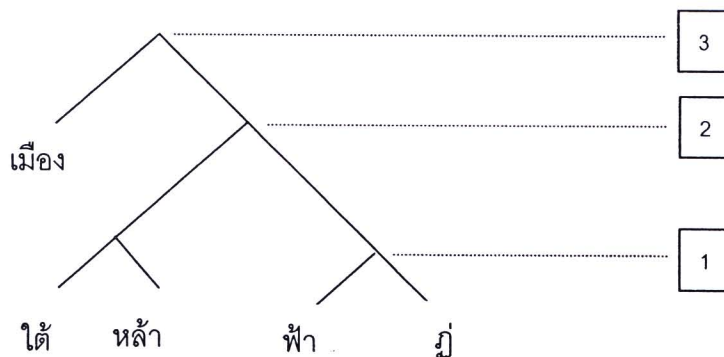
จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า สัตว์ สี่ ตีน สอง และคำว่า ตีน คำว่า สี่ตีน และคำว่า สองตีน เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วนซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 ต่อมา ในชั้นที่ 2 นำคำว่า สี่ตีน ประสมกับคำว่า สองตีน เป็น สี่ตีนสองตีน จากนั้น ในชั้นที่ 3 นำคำว่า สัตว์ ประสมกับคำว่า สี่ตีนสองตีน เป็น สัตว์สี่ตีนสองตีน

ตัวอย่างที่ 3

...ขุนในเมืองศรีสัชชนาลัยทั้งมาลาวลาวแลไทยแลไทยเมืองไค้หล้าฟ้าฏ ... ไทย
ชาวอุขาวของ มาออก

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 4 บรรทัดที่ 2-3)

เมืองไต้หล้าฟ้าฏ

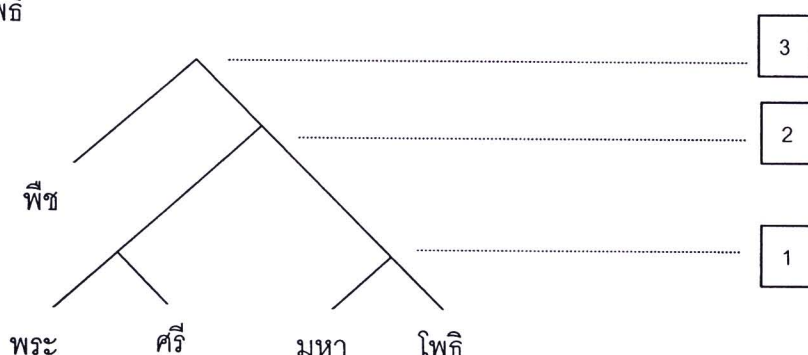

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า เมือง ไต้ หล้า ฟ้า และคำว่า ฏ คำว่า ไต้หล้า และคำว่า ฟ้าฏเป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วนซึ่งเป็นการประสมในชั้นที่ 1 ต่อมาในชั้นที่ 2 นำคำว่า ไต้หล้า ประสมกับ คำว่า ฟ้าฏ เป็น ไต้หล้าฟ้าฏ จากนั้น ในชั้นที่ 3 นำคำว่า เมือง ประสมกับคำว่า ไต้หล้าฟ้าฏ เป็น เมืองไต้หล้าฟ้าฏ

ตัวอย่างที่ 4

...เอาทั้ง**พีชพระศรีมหาโพธิ**อันพระพุทธเจ้าเราเสด็จอยู่ได้ต้นและผจญพลขุน
มราธราช

พีชพระศรีมหาโพธิ

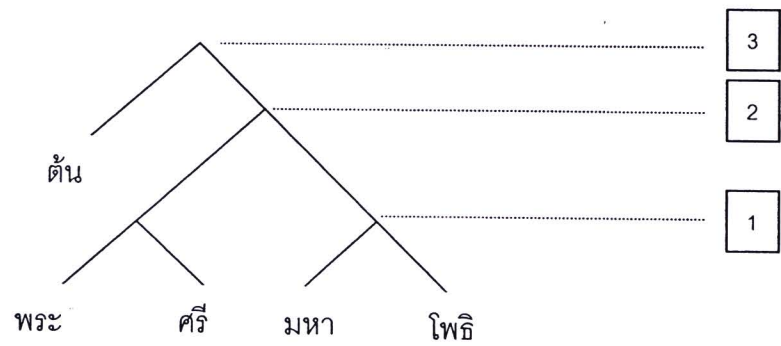
จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า พีช พระ ศรี มหา และคำว่า โพธิ คำว่า พระศรีมหาโพธิ เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วนซึ่งเป็นการประสมที่มีความซับซ้อน 3 ชั้น จากนั้น ในชั้นที่ 4 นำคำว่า พีช ประสมกับคำว่า พระศรีมหาโพธิ เป็น พีชพระศรีมหาโพธิ

ตัวอย่างที่ 5

...เหาะไปอยู่ในต้นพระศรีมหาโพธิที่พระพุทธเป็นเจ้าตรัสแก่สรรพพญดา
ญาณเป็นพระพุทธเมื่อก่อนอันจึงจักกาล

(จารึกนครชุม ด้าน 2 บรรทัดที่ 51-52)

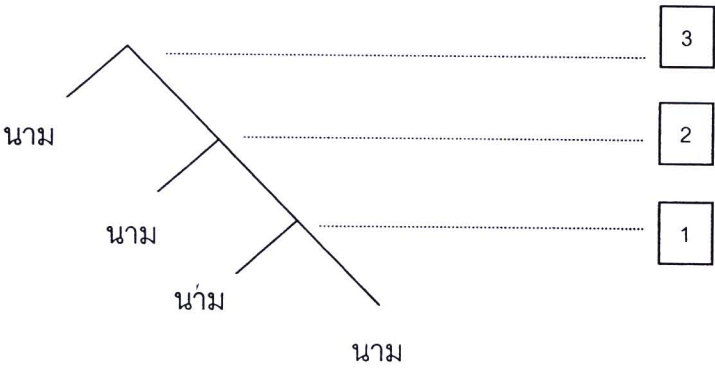
ต้นพระศรีมหาโพธิ

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า ต้น พระ ศรี มหา และคำว่า โพธิ คำว่า พระศรีมหาโพธิ เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วนซึ่งเป็นการประสมที่มีความซับซ้อน 3 ชั้น จากนั้น ในชั้นที่ 4 นำคำว่า ต้น ประสมกับคำว่า พระศรีมหาโพธิ เป็น ต้นพระศรีมหาโพธิ

2.4 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 3 ชั้น รูปแบบที่ 4

[นาม-(คำนามประสม)]

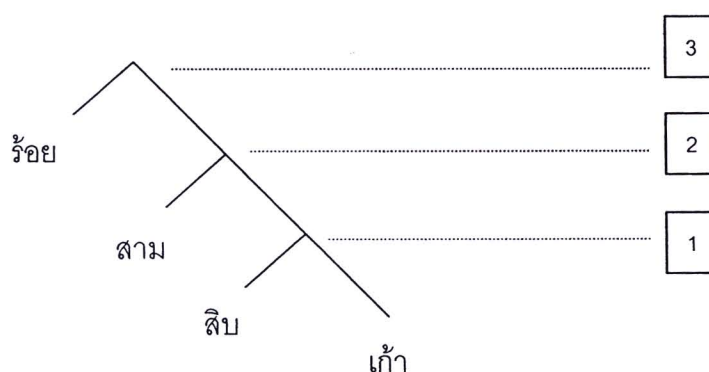
โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อนรูปแบบนี้ เป็นการประสมคำนาม จำนวน 4 คำ แบ่งความซับซ้อนออกเป็น 3 ชั้น โดยในชั้นที่ 1 เป็นการประสมกันของคำนามคำที่ 3 กับ คำนามคำที่ 4 ได้เป็นคำนามประสมคำที่ 1 จากนั้น ในชั้นที่ 2 เป็นการนำคำนามประสมคำที่ 1 ประสมกับ คำนามคำที่ 2 และนำคำนามประสมประสมกับคำนามคำที่ 1 ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...ได้ร้อยสามสิบเก้าปีแล้ว ปีนั้นถอยนั้นว่าไซ้ไรในปีเถาะแต่ปีนั้นมาแล

(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 21)

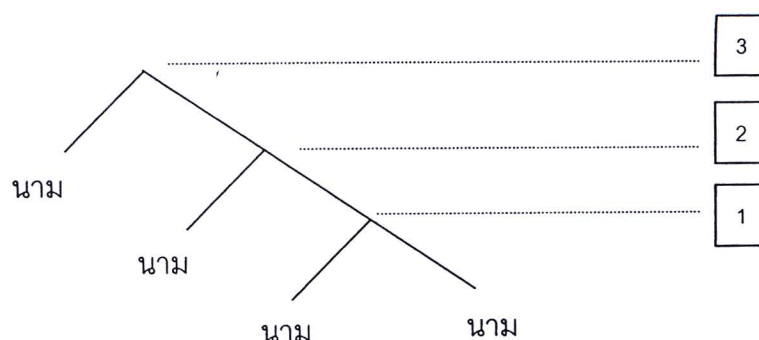
ร้อยสามสิบเก้า

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 4 คำ คือคำว่า ร้อย สาม สิบ และคำว่า เก้า เป็นการประสมเป็นลำดับ คือ สิบเก้า ในชั้นที่ 1 สามสิบเก้า ในชั้นที่ 2 และร้อยสามสิบเก้า ในชั้นที่ 3 ตามลำดับ

2.5 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 3 ชั้น รูปแบบที่ 5

นาม-นาม-(คำนามประสม)

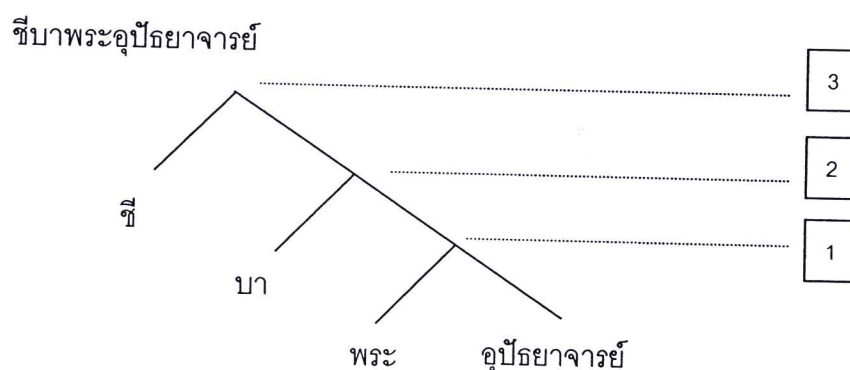

โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อนชนิดนี้ประกอบด้วยคำนาม จำนวนทั้งสิ้น 4 คำ เช่นเดียวกับโครงสร้างที่ 3 แต่มีความแตกต่างกันที่คำนามประสมซับซ้อนชนิดนี้ คำนามจะประสมกันเพียง 2 คำ คือคำที่ 3 กับ 4 ส่วนคำนามคำที่ 1 และ 2 จะไม่ประสมกัน โดยที่ในชั้นที่ 1 เป็นการประสมกันของคำนามคำที่ 3 และ คำที่ 4 ในชั้นที่ 2 จึงนำคำนามคำที่ 1 และ 2 ประสมเข้ากับ คำนามประสม ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ข้าชีบาพระอุปัชฌายจารย์ก็ดิ้นหนีพานไปสู่น้ำสู่ช่องตนไปสู่น้ำเหวไร่(อน)

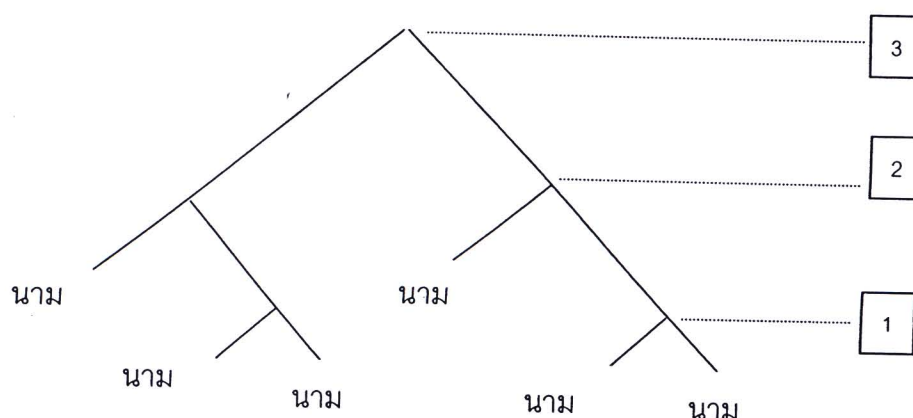
(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้าน 1 บรรทัดที่ 29-30)

จากโครงสร้างคำนามประสมซับซ้อนดังกล่าวมีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วย คำนาม 4 คำ คือคำว่า ลูก ชี บา พระ และ อุปัชฌายจารย์ ซึ่งในเบื้องต้นเป็นการประสมกันของคำว่า พระ และคำว่า อุปัชฌายจารย์ เป็น พระอุปัชฌายจารย์ จากนั้นเมื่อได้คำประสมดังกล่าวแล้วจึงนำมา ประสมกับคำว่า ชี และ คำว่า บา เป็น ชีบาพระอุปัชฌายจารย์

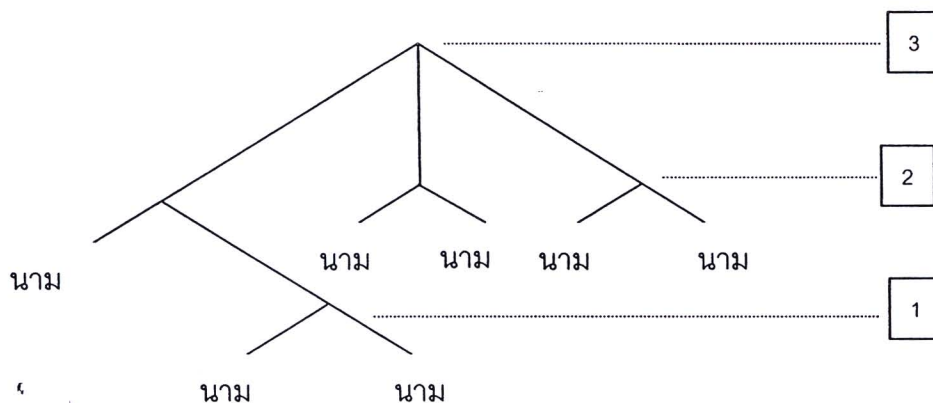
2.6 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 3 ชั้น รูปแบบที่ 6

[[นาม-(คำนามประสม)-[นาม-(คำนามประสม)]]

2.7 โครงสร้างคํานามประสมซับซ้อน 3 ชั้น รูปแบบที่ 7

[[นาม-(คำนามประสม)-(คำนามประสม)-(คำนามประสม)]]

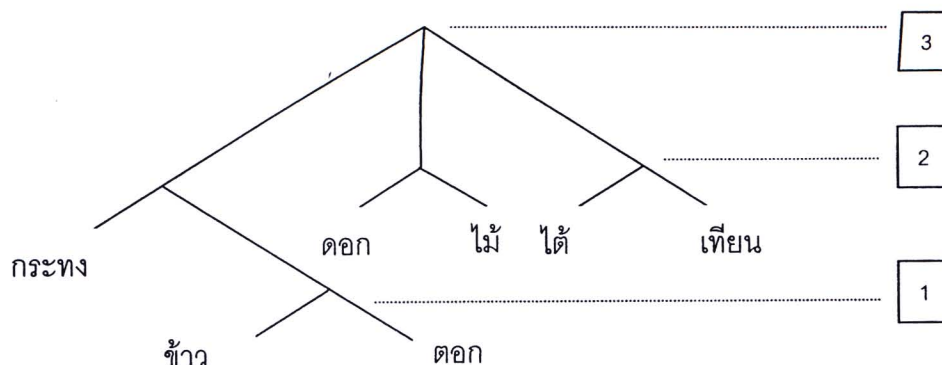
โครงสร้างค่านามประสมรูปแบบนี้ เป็นการนำค่านามจำนวน 7 คำ ประสมเข้าด้วยกัน โดยการประสมค่านามในชั้นที่ 1 เป็นการประสมค่านามของคำที่ 2 กับ คำที่ 3 คำที่ 4 กับ คำที่ 5 คำที่ 6 กับคำที่ 7 ในชั้นที่ 2 เป็นการนำคำประสมที่ได้จากการประสมค่านามคำที่ 4 กับ 5 และคำที่ 6 กับคำที่ 7 ประสมกัน จากนั้น ในชั้นที่ 3 นำค่านามคำที่ 1 ประสมกับคำประสมที่ได้จากการประสมค่านามคำที่ 2 กับคำที่ 3 และคำประสมซับซ้อนที่ประสมในชั้นที่ 2 ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...ด้วยผู้ราชโยธามหาชนพลลูกเจ้าขุนลูกขุนมนตรีทั้งหลายยากันให้ถือกระทง
ข้าวตอกดอกไม้ได้เทียนตีพาทย์พิณฆ้องกลองปี่สรไนพิณเนญชัยทะเทียดกาหล
แต่รังษีมานักดาลมรทงค์ดังเดื่อ

(จารึกวัดพระยืน ด้าน 1 บรรทัดที่ 22-25)

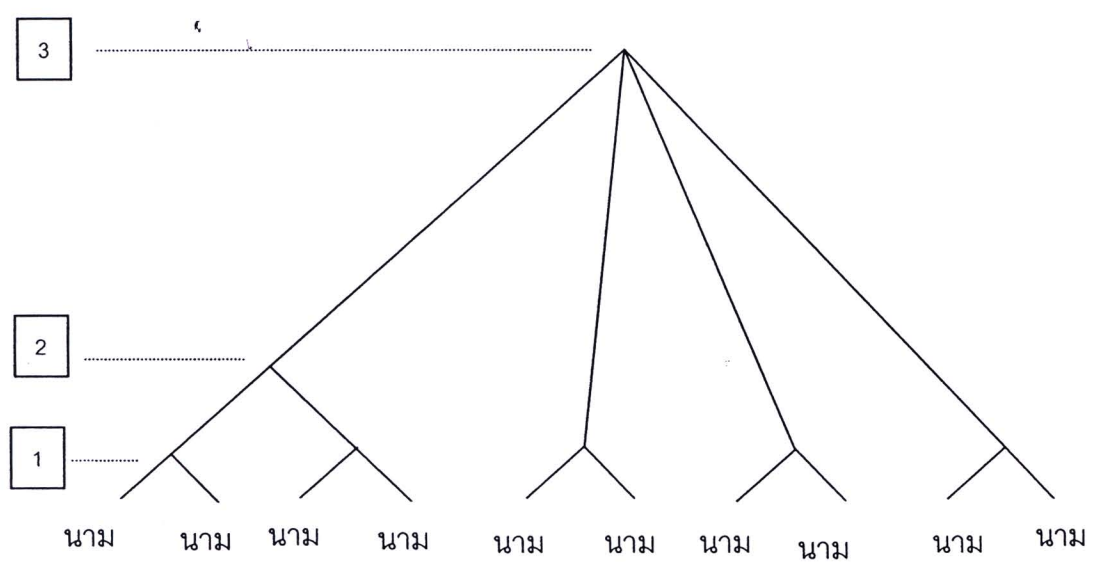
กระถางข้าวตอกดอกไม้ได้เขียน

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 6 คำ คือคำว่า กระทง ข้าว ดอก ดอกไม้ ได้ และคำว่า เทียน คำว่า ข้าวดอก ดอกไม้ และคำว่า ได้เทียน เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วน เป็นการประสมที่ประสมกันในชั้นที่ 1 จากนั้น นำคำว่า กระทง ประสมกับคำว่า ข้าวดอก ดอกไม้ ได้เทียน ในชั้นที่ 2 เป็น กระทงข้าวดอกดอกไม้ได้เทียน

2.8 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 3 ชั้น รูปแบบที่ 8

[[(คำนามประสม) - (คำนามประสม)] - (คำนามประสม) - (คำนามประสม) - (คำนามประสม)]

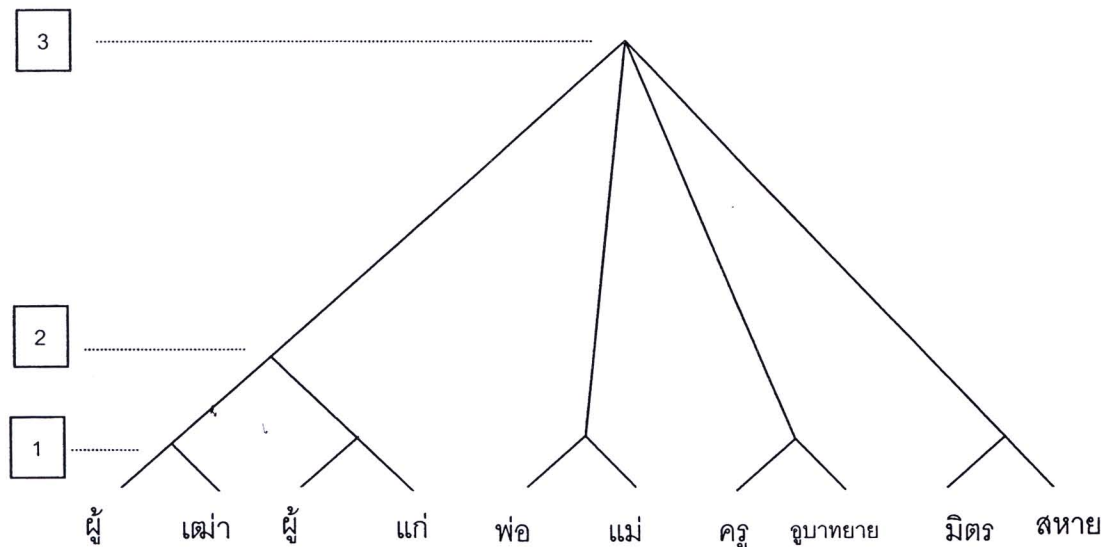

โครงสร้างคำนามประสมรูปแบบนี้ เป็นการนำคำนามจำนวน 10 คำ ประสมเข้าด้วยกัน โดยการประสมคำนามในชั้นที่ 1 เป็นการประสมของคำนามคำที่หนึ่งกับคำที่สอง คำที่สามกับคำที่สี่ คำที่ห้ากับหก คำที่เจ็ดกับแปด และคำที่เก้ากับสิบ ในชั้นที่ 2 เป็นการนำคำประสมที่ได้จากการประสมคำนามประสมกันเป็นคู่ ๆ คือ คู่ที่หนึ่ง กับ คู่ที่สอง คู่ที่สาม กับ คู่ที่สี่ จากนั้น ในชั้นที่ 3 นำคำนามทุกคู่มาประสมกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...รู้กลัวบาปกลัวผิดต่อผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่ครูอุบาทยายมิตรสหายทั้งหลาย
(จารึกวัดศรีชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 52)

ผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่ครูอุบาทยายมิตรสหาย

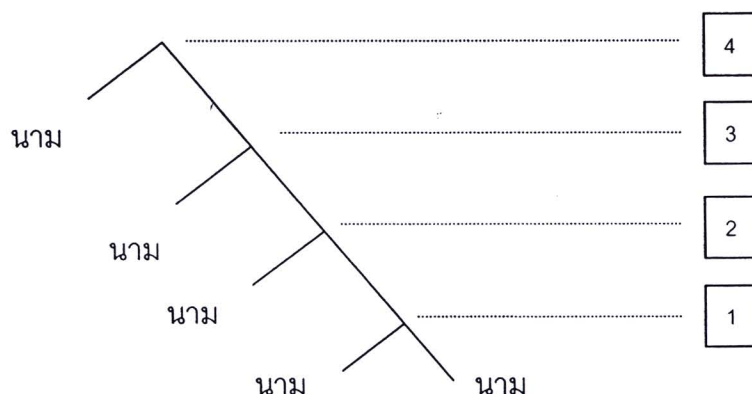

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 6 คำ คือคำว่า ผู้ เฒ่า ผู้ แก่ พ่อ แม่ ครู อุบาทยาย มิตร และ คำว่า สหาย คำว่า ผู้เฒ่า ผู้แก่ พ่อแม่ ครูอุบาทยาย และคำว่า มิตรสหาย เป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนามล้วน ซึ่งเป็นการประสมที่ประสมกันในชั้นที่ 1 จากนั้น ในชั้นที่ 2 นำคำว่า ผู้เฒ่า กับ คำว่า ผู้แก่ ประสมกัน เป็น ผู้เฒ่าผู้แก่ ต่อมาในชั้นที่ 3 นำคำประสมทั้งหมด คือ ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ ครูอุบาทยาย และมิตรสหาย ประสมกัน เป็น ผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่ครูอุบาทยายมิตรสหาย พบว่า นอกจากคำดังกล่าวจะเป็นคำนามประสมที่ประกอบด้วยคำนาม 10 คำแล้ว ยังเป็นคำนามประสมที่มีความซับซ้อน 3 ชั้น ที่ด้วย

3. โครงสร้างคำนามประสมแบบซับซ้อน 4 ชั้น มี 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 4 ชั้น รูปแบบที่ 1

นาม-(คำนามประสม)-(คำนามประสม)

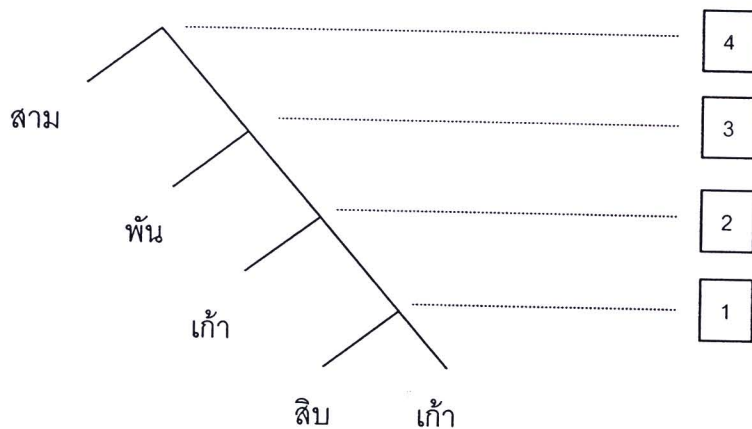
โครงสร้างคำนามประสมรูปแบบนี้ เป็นการประสมคำนาม จำนวน 5 คำ ประกอบด้วยคำนามประสม 2 คำ และคำนามมูลอีก 1 คำ โดยเป็นโครงสร้างของคำนามประสมที่เป็นตัวเลขยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...ธาตุนี้เมื่อนำได้สามพันเก้าสิบเก้าปีจึงจักสิ้นศาสนาพระเป็นเจ้า

(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 18)

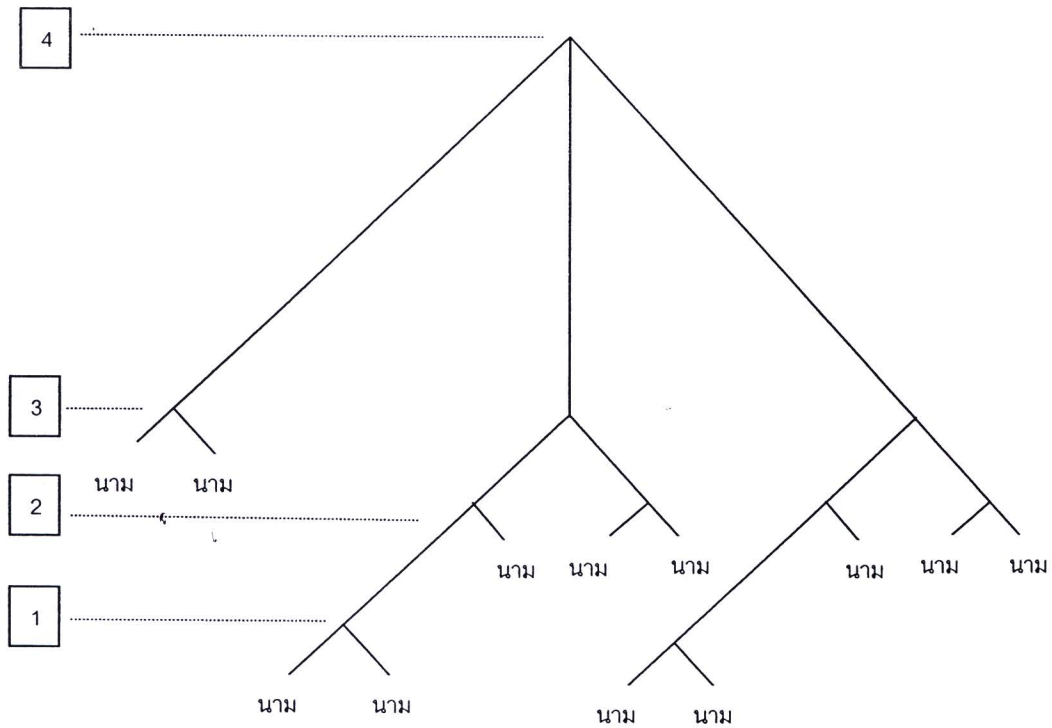
สามพันเก้าสิบเก้า

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 4 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 5 คำ คือคำว่า สาม พัน เก้า สิบ และคำว่า เก้า เป็นการประสมเป็นลำดับ คือ สิบเก้า เก้าสิบเก้า พันเก้าสิบเก้า และ สามพันเก้าสิบเก้า ตามลำดับ

3.2 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 4 ชั้น รูปแบบที่ 2

(คำนามประสม)-[(คำนามประสม)-นาม-นาม]-[(คำนามประสม)-นาม-นาม]

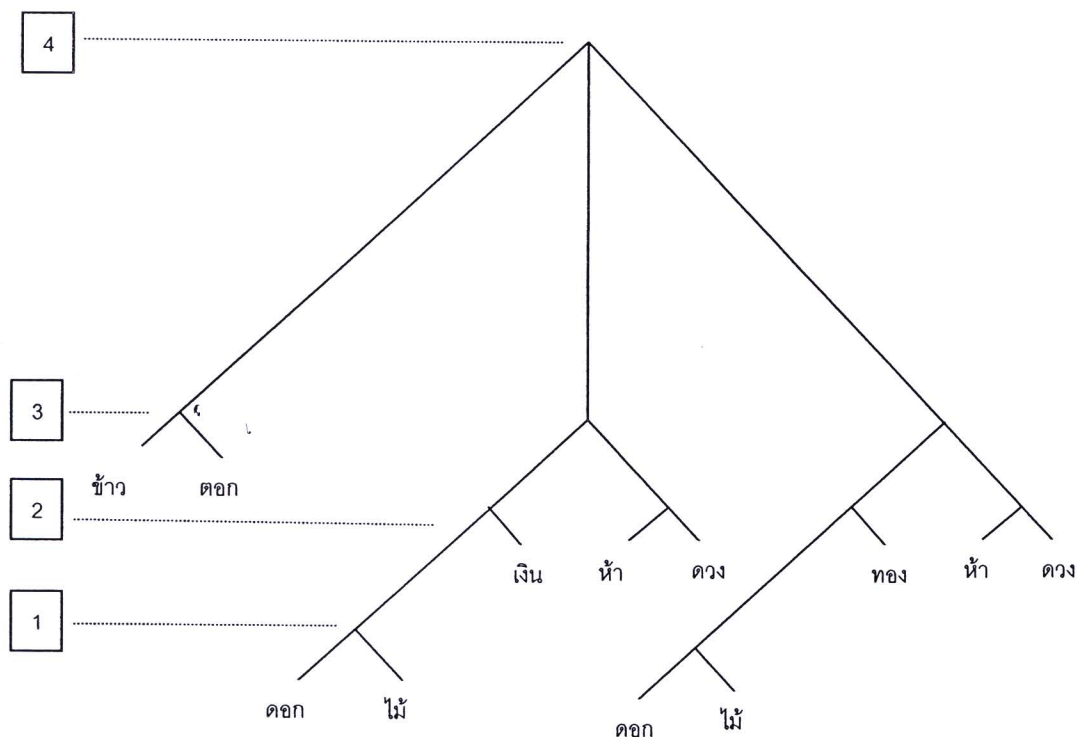
โครงสร้างค่านามประสมรูปแบบนี้ เป็นการนำค่านามจำนวน 12 คำ โดยในชั้นที่ 1 เป็นการประสมของค่านามคำที่หนึ่งกับคำที่สอง คำที่สามกับสี่ คำที่แปดกับเก้า คำที่หกกับเจ็ด และคำที่แปดกับเก้า ในชั้นที่ 2 เป็นการนำคำประสมที่ได้จากการประสมค่านามประสมของคำที่สามกับสี่ ประสมกับคำที่ 5 และคำประสมที่ได้จากคำที่แปดกับเก้า ประสมกับคำที่สิบ จากนั้น ในชั้นที่ 3 นำค่านามประสมที่ได้ประสมกับค่านามประสมที่ได้จากการคำที่หกกับเจ็ด และ คำที่แปดกับเก้า ตามลำดับ สุดท้าย ในชั้นที่ 4 นำคำประสมที่ได้ประสมกับคำประสมของคำคู่ที่หนึ่งกับสอง อีกครั้ง ค่านามประสมที่ได้จากการประสมค่านามตามโครงสร้างนี้ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...แลข้าวตอกดอกไม้เงินห้าดวงดอกไม้ทองห้าดวงเทียนเงินอันหนึ่ง

(จารึกบ้านางเมาะ ด้าน 2 บรรทัดที่ 1-10)

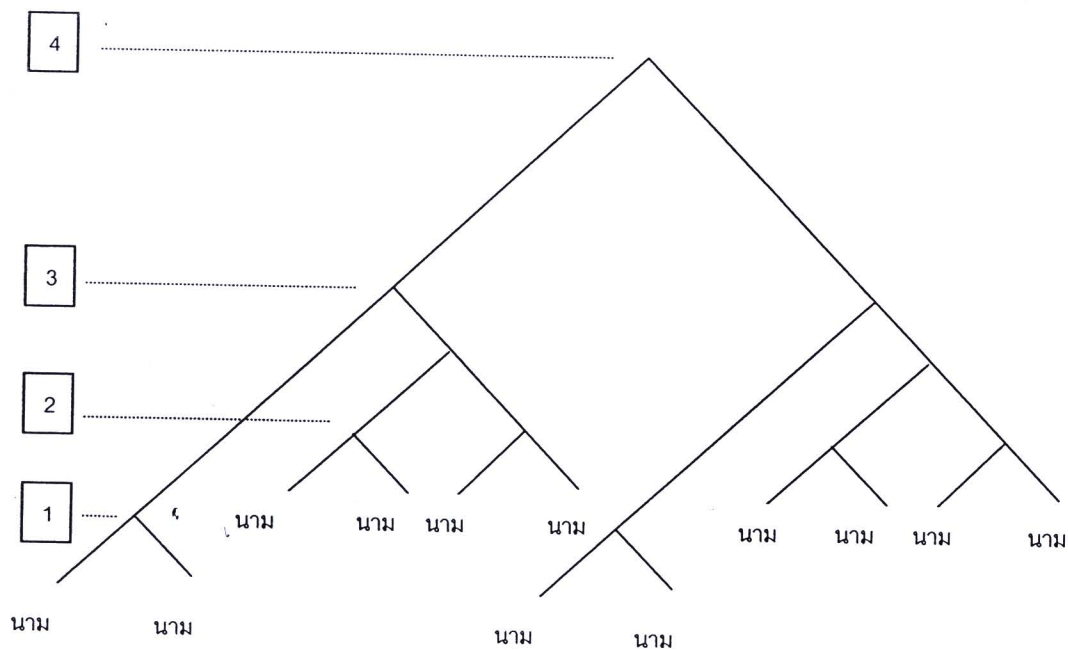
ข้าวตอกดอกไม้เงินห้าดวงดอกไม้ทองห้าดวง

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 4 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 12 คำ คือคำว่า ข้าว ตอก ดอกไม้ เงิน ห้า ดวง ดอกไม้ ทอง ห้า และคำว่า ดวง หน่วยสมาชิกทั้ง 12 คำ แบ่งเป็นคำประสมได้เป็น ข้าวตอก ดอกไม้เงินห้า ดวง และคำว่าดอกไม้ทองห้าดวง จากนั้น นำคำประสมที่ได้ประสมกันอีกครั้ง เป็น ข้าวตอกดอกไม้เงินห้าดวงดอกไม้ทองห้าดวง

3.3 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 4 ชั้น รูปแบบที่ 3

[(คำนามประสม)- [(คำนามประสม)-(คำนามประสม)]-[(คำนามประสม)- [(คำนามประสม)-(คำนามประสม)]]

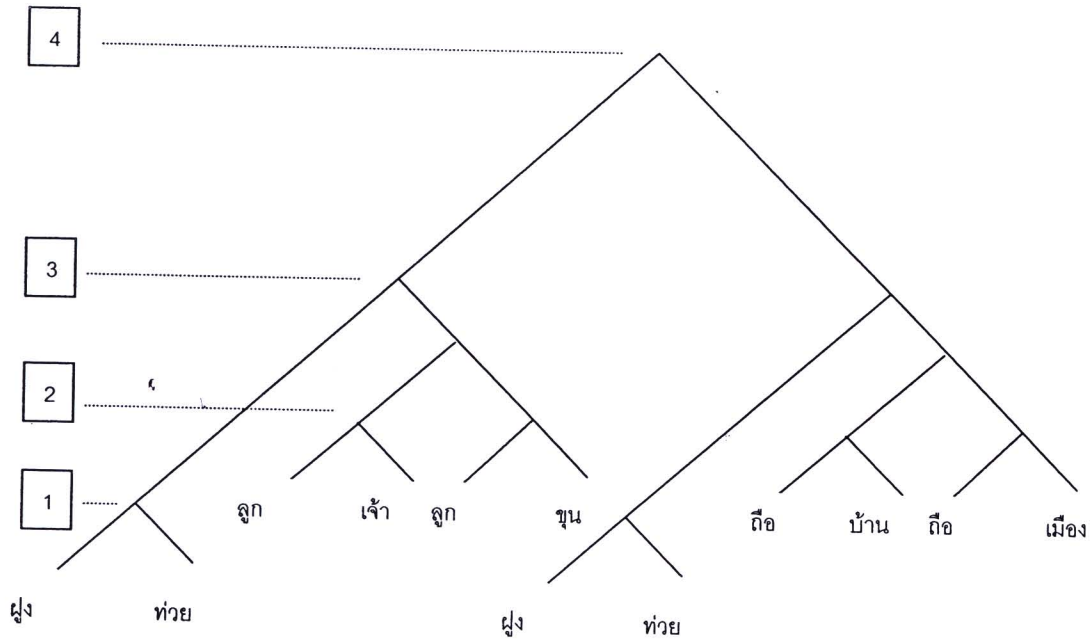
โครงสร้างคำนามประสมรูปแบบนี้ ประกอบด้วยคำนาม 12 เป็นคำนามประสม 6 คำ สามารถแบ่งโครงสร้างย่อยได้เป็นคู่ ๆ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...วันเดือนเต็มเดือนบ้างแปดวันฝูงปู่ครูเถรมหาเถร ขึ้นนั่งเหนือชานหินสุทธธรรม
แก่อูบาสกฝูงท่วยจำศีล ฝึกใช้วันสุทธธรรม พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีสุชนาลัยสุโขทัย
ขึ้นนั่งเหนือชานหินให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุนฝูงท่วยถือบ้านถือเมือง

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้าน 3 บรรทัดที่ 18)

ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุนฝูงท่วยถือบ้านถือเมือง

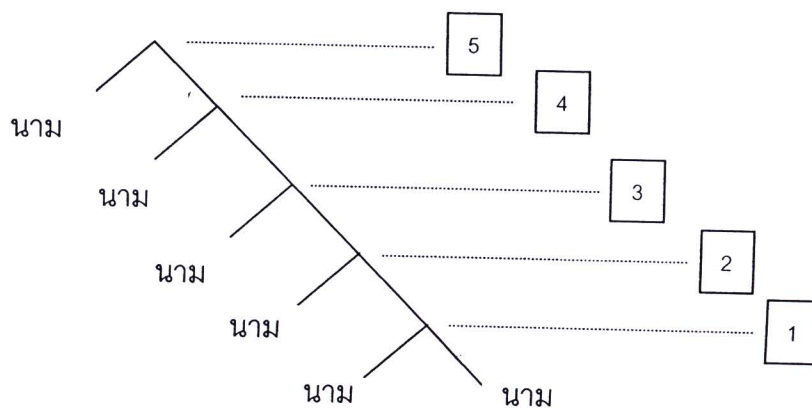

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความซับซ้อน 4 ชั้น ประกอบด้วยคำนามเป็นหน่วยสมาชิก 12 คำ คือคำว่า ฝูง ท่วย ลูก เจ้า ลูก ขุน ฝูง ท่วย ถือ บ้าน ถือ และคำว่า เมือง หน่วยสมาชิกทั้ง 12 คำ แบ่งเป็นคำประสมได้เป็น ฝูงท่วย เป็นหน่วยหลัก คำว่า ลูกเจ้าลูกขุน และคำว่า ถือบ้านถือเมือง เป็นหน่วยสมาชิก ประสมเป็น ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุน กับ ฝูงท่วยถือบ้านถือเมือง จากนั้น นำคำประสมที่ได้ประสมกันอีกครั้ง เป็น ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุนฝูงท่วยถือบ้านถือเมือง

4. โครงสร้างคำนามประสมแบบซับซ้อน 5 ชั้น มี 1 รูปแบบ ดังนี้

4.1 โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 5 ชั้น รูปแบบที่ 1

นาม-(คำนามประสม)-(คำนามประสม)-นาม

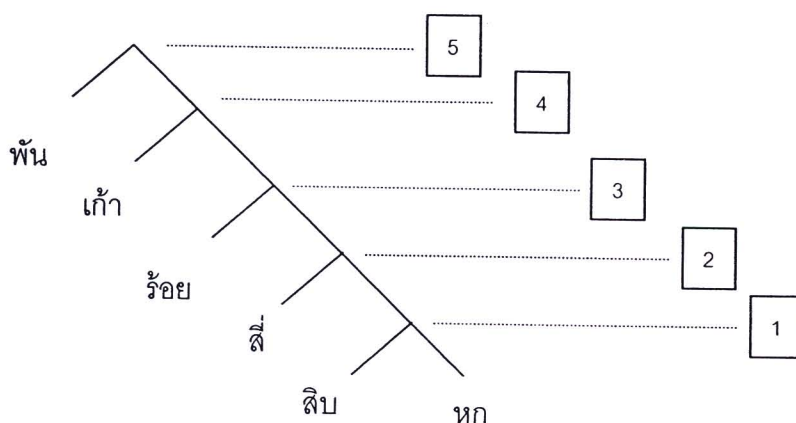
โครงสร้างคำนามประสมรูปแบบนี้ เป็นการประสมคำนาม จำนวน 6 คำ ประกอบด้วยคำนามประสม 2 คำ และคำนามมูลอีก 2 คำ โดยเป็นโครงสร้างของคำนามประสมที่เป็นตัวเลขยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

...แต่วันพระเจ้าเราได้เป็นพระพุทธรูปในใต้ต้นพระศรีมหาโพธิมาถึงวันสถาปนาพระศรีรัตนมหาธาตุนี้ได้เท่าใด ให้แก่ว่าดังนี้ ฌจักนับด้วยปีได้พันเก้าร้อยสี่สิบหกปี

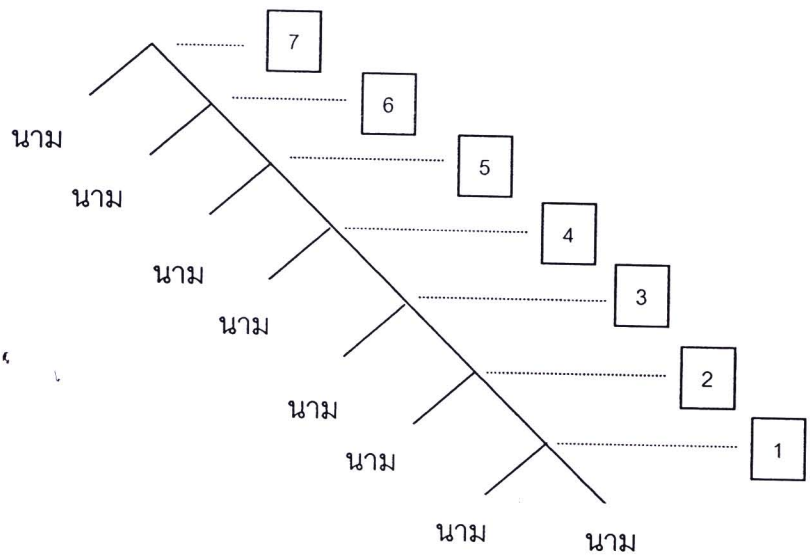
(จารึกนครชุม ด้าน 1 บรรทัดที่ 24-26)

พันเก้าร้อยสี่สิบหก

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าวมีความซับซ้อน 5 ชั้น เป็นการประสมคำนามที่เป็นตัวเลข ซึ่งประกอบด้วยคำว่า พัน เก้า ร้อย ยี่ สิบ และ หก โดยคำว่า เก้าร้อย และ ยี่สิบ เป็นการประสมคำนามในชั้นที่ 1 และอยู่ในตำแหน่งที่ 2 และ 3 โดยที่คำว่า พัน อยู่ในตำแหน่งที่ 1 และ คำว่า หก อยู่ในตำแหน่งสุดท้าย เป็นการประสมในชั้นที่ 2

5. โครงสร้างคำนามประสมซับซ้อน 7 ชั้น รูปแบบที่ 1
(คำนามประสม)-(คำนามประสม)-(คำนามประสม)-(คำนามประสม)

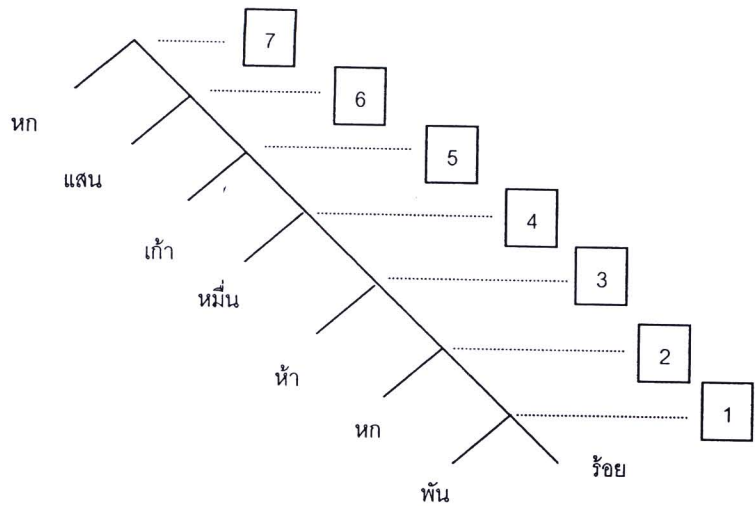
โครงสร้างคำนามประสมรูปแบบนี้ ประกอบด้วยคำนาม 8 คำ เป็นคำประสม
ทั้งสิ้น 4 คำ ที่ประสมกันในลักษณะหน่วยหลัก-หน่วยขยายรูปแบบตัวเลข-ตัวเลข เช่นตัวอย่าง
ข้างต้น ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

...วันบวชนั้นได้หกแสนเก้าหมื่นห้าพันหกร้อยวันหนึ่ง...

(จารึกวัดป่ามะม่วง ด้าน 3 บรรทัดที่ 28-29)

หกแสนเก้าหมื่นห้าพันหกร้อย

จากโครงสร้างคำนามประสมดังกล่าวจะเห็นว่ามีความซับซ้อน 7 ชั้น ประกอบด้วยคำนามที่มีความหมายเป็นจำนวนเป็นหน่วยสมาชิกจำนวน 8 คำ คือคำว่า หก แสน เก้า หมื่น ห้า พัน หก และคำว่า ร้อย โดยนำคำนามดังกล่าวมาประสมเป็นลำดับจำนวนนับ คือ ในชั้นที่ 1 ประสมเป็นคำว่า หกร้อย ในชั้นที่ 2 ประสมเป็นคำว่า พันหกร้อย ชั้นที่ 3 ประสมเป็นคำว่า ห้าพันหกร้อย ชั้นที่ 4 ประสมเป็นคำว่า หมื่นห้าพันหกร้อย ชั้นที่ 5 ประสมเป็นคำว่า เก้าหมื่นห้าพันหกร้อย ชั้นที่ 6 ประสมเป็นคำว่า แสนเก้าหมื่นห้าพันหกร้อย และชั้นที่ 7 ประสมเป็นคำว่า หกแสน เก้าหมื่นห้าพันหกร้อย

โครงสร้าง วากยสัมพันธ์ และอรรถสัมพันธ์ ของคำนามประสมชนิดนาม-นามสมัยสุโขทัย สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

1.โครงสร้าง (Structural pattern)	2.วากยสัมพันธ์ (Grammatical relation)	3.อรรถสัมพันธ์ (Semantic relation)
1.1 โครงสร้างแบบมาตรฐาน 1.1.1 คำนามล้วน 1.1.2 คำนาม-คำบุพบท 1.1.3 คำนาม-คำลักษณนาม 1.2 โครงสร้างแบบซับซ้อน 1.2.1 ซับซ้อน 2 ชั้น 1.2.2 ซับซ้อน 3 ชั้น 1.2.3 ซับซ้อน 4 ชั้น 1.2.4 ซับซ้อน 5 ชั้น 1.2.5 ซับซ้อน 7 ชั้น	2.1 คำนามประสมแบบมีไวยากรณ์ 1.1 หน่วยหลัก-หน่วยขยาย 1.2 หน่วยขยาย-หน่วยหลัก 2.2 คำนามประสมแบบไม่มีไวยากรณ์ 2.1 คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายเหมือนหรือคล้ายกัน 1) คำนามประสมที่มีความหมายเหมือน 2) คำนามประสมความหมายคล้าย 2.2 คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายตรงข้ามกัน 2.3 คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายเป็นของคู่กัน 2.4 คำนามประสมแสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม	3.1 อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมแบบมีไวยากรณ์ 3.1.1 ลำกลุ่ม-ลูกกลุ่ม 3.1.2 รูปร่าง-วัตถุ 3.1.3 ส่วนประกอบ-ทั้งส่วน 3.1.4 สิ่งประดิษฐ์-วัสดุ 3.1.5 สรรพสิ่ง-แหล่ง 3.1.6 วัตถุ-จุดประสงค์ 3.1.7 สิ่งถือครอง-เจ้าของ 3.1.8 วัตถุ-สิ่งเปรียบ 3.1.9 ผู้ชำนาญ-สิ่งที่ชำนาญ 3.1.10 คน-เพศอายุ 3.1.11 คำเรียกญาติ-สรรพสิ่ง 3.1.12 ตัวเลข-ตัวเลข 3.1.13 ตัวเลข-วัตถุ 3.2 อรรถสัมพันธ์ของคำนามประสมแบบไม่มีไวยากรณ์ 3.2.1 คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายเหมือนหรือคล้ายกัน 1) คำนามประสมความหมายเหมือน 2) คำนามประสมความหมายคล้าย 2.2 คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายตรงข้ามกัน 2.3 คำนามประสมที่หน่วยสมาชิกมีความหมายเป็นของคู่กัน 2.4 คำนามประสมแสดงหน่วยสมาชิกกลุ่ม

ภาพ 1 แสดงแผนภูมิคำนามประสมชนิดนาม-นามในสมัยสุโขทัย